

DE OORLOG, 12 september 1914
 [ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27814]

[Zaterdag 12 September 1914]

Inhoudsopgave 12 september 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27814]	1
DE OORLOG	2
Op het Westelijk oorlogstooneel.	2
Gevechten in België.	2
In Oost-Vlaanderen.	3
De val van Namen.	3
De brief van generaal Leman.	3
Van het gevechtsterrein in Frankrijk.	4
Verdun, de spil der Duitsche actie.	4
Op Zee.	5
Duitsch kolenschip buitgemaakt.	5
DUITSCHLAND.	5
De voorgeschiedenis van den oorlog.	5
Kan Duitschland uitgehongerd worden?	6
Ludwig Frank +.	6
ENGELAND.	7
Engelsche vrijwilligers.	7
Een aanbod van Mauritius.	7
TURKIJE.	7
Turkije en de kapitulatiën.	7
AFRIKA.	7
Een rede van generaal Smuts.	7
Aanslagen op een mijnonderneming.	7
In Duitsch Oost-Afrika.	7
Nederland en de oorlog.	7
S.S. Fortuna.	7
Arbeidscontract.	7
Nederlanders in Berlijn.	8
Duitsche officieren.	8
Kaarten der oorlogsterreinen enz.	8
De Noordam.	8
Vermiste chauffeur.	9
Militaire Roode Kruis-Oefening.	9
Posterijen en Telegrafie.	10
De huiseigenaars en de crisis.	10
BEURS EN NIJVERHEID.	10
De Duitsche Oorlogsleening.	10
Discontoverlaging.	10
Rumenië.	10
Uitvoer van te Bremen liggende tabak.	11
Argentinië.	11
Dominion Steel Corporation.	11
Zilveraanmunting in Duitschland.	11
Duitschland en de oorlog.	11
Stedua Romana.	12
Uit Oostenrijk-Hongarije.	12
Bulgaarsche leeningen.	12
Uit Cuba.	12
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27814]	12
DE OORLOG	12
De algemeene toestand.	13
Op het Westelijk oorlogstooneel.	13
Gevechten in België.	13
De buit uit Namen.	14
Van het Fransche oorlogstooneel.	14
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	14
Russische successen.	14
Het 22e Russische legerkorps verslagen.	14
Russische successen.	14
Op Zee.	15

Naspeuringen van Paul Theelen: 12 september 1914

Het buit maken van de "Bethania".	15
Koelbloedigheid.	15
ENGELAND.	15
De niet strijdende oorlogsslachtoffers.	15
Oorlogsindrukken.	17
DUITSCHLAND.	19
Wat de Duitsche generale staf en een Duitsch officier mij vertelden. *)	19
Een onderhoud met den Duitschen Keizer.	21
Vluchtelingendorp.	21
FRANKRIJK.	23
Kunnen journalisten krijgsgevangenen worden gemaakt?	23
BELGIE.	24
Vliegtuig tegen auto.	24
Nederland en de Oorlog.	24
De "Nieuw Amsterdam" in Brest.	24
Centrale Commissie voor ontwikkeling en ontspanning der gemobiliseerde	25
Laatste Berichten.	26
Voor de uitgeweken Belgen.	26
De Turksche gezant overleden.	26
De toestand in Mexico.	26
De Hapag.	26
De Londensche Beurs.	27
Uit Engeland.	27
Op het Westelijk oorlogstooneel.	27
Van het Fransche oorlogstooneel.	27
Succes voor de bondgenooten.	27
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	27
Het oorlogsterrein in Oost-Pruisen.	27
ENGELAND.	28
Handel met den vijand.	28
FRANKRIJK.	28
Vroegere medeburgers thans vijanden.	28
Enkele opmerkingen.	28
RUSLAND.	29
Kalisj verwoest.	29
INGEZONDEN STUKKEN.	29
Vrijdom van invoerrecht voor geraffineerd zout voor industrieele doeleinden.	29
Wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht.	30
Antwoord aan "Zusterhulp".	30
BRIEVENBUS.	31
BEURS EN NIJVERHEID.	31
De prolongatierente tijdens het gesloten zijn der Amsterdamsche	31
Betaling van buitenlandsche vorderingen.	32

5

EDITIE VAN 2 UUR. OCHTENBLAD.

DE OORLOG

10 **Gevechten in België. — De rechtervleugel en het centrum der Duitschers trekken terug. — De val van Namen. — Een Duitse kolenboot genomen. — De voorgeschiedenis van den oorlog.**

Op het Westelijk oorlogstooneel.

15 **Gevechten in België.**

ANTWERPEN, 11 Sept. (Havas.) Officieel. Waereghem is gisteren gebombardeerd gedurende een half uur. Er zijn geen doden. Enkele huizen zijn beschadigd. De Duitschers bombardeerden alleen om de bevolking schrik aan te jagen.

20 ANTWERPEN, 11 Sept. (Eigen Bericht.) Volgens de laatste berichten hebben de Duitschers Donderdag gedurende een half uur Waereghem, tusschen Deynze en Kortrijk gebombardeerd. Er zijn geen doden; verschillende huizen zijn sterk beschadigd. Waereghem was niet door Belgische troepen bezet. De beschieting was dus zonder eenig militair nut en had alleen ten doel een paniek onder de bevolking te veroorzaken. De
25 operaties der Belgen zijn met goed gevolg voortgezet in de omstreken van Aerschot. Heden zijn nog 50 krijgsgevangenen Duitschers te Antwerpen aangekomen. Alle Duitschers zijn uit Waasland tusschen Gent en Antwerpen verdreven. Aangaande de gevechten om

Aerschot wordt nog medegedeeld, dat De Belgen op 9 September Aerschot heroverden en dat de Duitschers aftrekken naar Leuven. De gevechten waren vooral hevig bij Rotselaar, waar de Duitschers groote verliezen leden. 's-Middags waren de Belgen genaderd tot Holsbeek, tien kilometer van Leuven. Men koestert de hoop, dat de laatste stad spoedig in Belgisch bezit terug zal zijn.

OSTENDE, 11 Sept. (Reuter.) In de omgeving van Oudenaerde, Kortrijk en Renaix had gisteren een gevecht plaats tusschen Duitschers en Belgen. Bijzonderheden ontbreken. De telegraaflijn is doorgesneden. De Duitschers zoeken het gevecht te ontwijken, en trachten inderhaast de Fransche grens te bereiken. Dendermonde is weder door het Belgische leger bezet.

40 In Oost-Vlaanderen.

Een talrijke Duitse legermacht is in de omgeving van Gent gesignaleerd. Men meldt uit die plaats aan het "Hbl. van Antwerpen", dat op den weg van Aalst, Munckzwalm, Berchem, Warcoing 9 September zonder onderbreking van 's morgens 8 uur tot 's middags 3 uur Duitse troepen gepasseerd zijn. Men schatte ze op meer dan 60,000 man. Er waren ook wagens en vee bij; cavalerie ontbrak evenmin. Men vermoedt, dat deze legerafdeeling zich naar de richting Rijssel of Doornik begaf. De stad Gent heeft de door de Duitschers geëischte hoeveelheden levensmiddelen, veevoeder, rijwielen, auto's en benzine te Beirlegem afgeleverd.

50 De val van Namen.

De Belgische legatie deelt het volgende mede: De val van de vesting Namen heeft verwondering gewekt in sommige kringen, waar men erop rekende, dat deze plaats een minstens even langdurigen weerstand zou bieden als Luik. Met name heeft de militaire criticus van de "Times" te Londen, geschreven: "dat men later zal moeten verklaren hoe het mogelijk is, dat een zoo sterke plaats in twee dagen is kunnen vallen". Onder deze omstandigheden is het nuttig eenige nadere bijzonderheden mede te deelen omtrent de krijgsgeschiedenissen, welke van 23 tot 25 Augustus j.l. zijn voorgevallen rondom de versterkte stelling van Namen. Volgens de inlichtingen ingekomen bij het Ministerie van Oorlog te Antwerpen en bevestigd door het rapport van luitenant-generaal Michel, commandant van de vierde divisie van het Belgische leger, heeft de versterkte stelling van Namen een systematisch bombardement van 3 dagen en 2 nachten ondergaan. Een verbijsterende hoeveelheid projectielen is geworpen niet alleen op de forten, maar ook tegen de tusschenruimten daarvan. Van den aanvang af gebruikten de Duitschers de groote stukken van 28 centimeter die de werken hebben vernield. Het vuur was zoo aanhoudend dat geen herstelling van de tusschenwerken kon worden beproefd. Het fort van Suarlée is van Zondag 23 Augustus af in den morgen gebombardeerd, het is den 25sten om 5 uur des namiddags bezweken, na den 23sten door 800 schoten, den 24sten door 1300 schoten en den 25sten door ongeveer 1400 schoten van drie Duitse batterijen van groote stukken met projectielen van 350 kilo's te zijn getroffen. Toen het fort viel was het geheele beweegbare middengedeelte vernield; er bleef geen hoop op tegenstand meer over.

Aan den anderen kant werd het fort van Marchavolette, uit hoofde van zijn ligging in het uiterste Noorden van de stelling, het eerste en ernstig aangevallen. Toch waren niet minder dan drie dagen en drie nachten noodig om zijn artillerie tot zwijgen te brengen, nadat zijn koepels bedekt waren met een hagel van projectielen. Daarna waren twee dagen noodig om het fort tot capitulatie te dwingen. Deze forten zijn dus niet met 3 of 4 schoten uit groote stukken geschut tot zwijgen gebracht. Men moet zich ook herinneren dat de forten om Namen evenals die van Luik 30 jaren oud zijn; het zijn derhalve geen geduchte moderne fortificatiën. Deze weinige inlichtingen zijn voldoende om te kunnen verzekeren, dat de buitengevechtstelling van de forten te Namen en de terugtocht van de vierde divisie uitnemend verklaarbaar zijn, zonder dat men zulks behoeft toe te schrijven aan zwakheid van het garnizoen. Toen Namen het niet kon houden tegenover zooveel sterker Duitse strijdkrachten, werd de terugtocht van het leger bevolen en ordelijk uitgevoerd. De vierde divisie kwam na zich door de vijandelijke liniën een weg te hebben gebaan, in Frankrijk, voortdurend vechtende. Men weet dat dit leger, in Havre ingescheept, te Ostende is ontscheept en thans te Antwerpen uitrust.

90 De brief van generaal Leman.

Onze correspondent te Antwerpen meldt: Luitenant-generaal Leman, de verdediger der vesting Luik, stuurde, toen hij krijgsgevangen was gemaakt, den volgenden brief aan koning Albert:
"Sire,

Naspeuringen van Paul Theelen: 12 september 1914

Na de eervolle gevechten, geleverd op 4, 5 en 6 Augustus door de 3e legerdivisie, 95
vanaf 5 Augustus versterkt door de 15e brigade, was ik van meening, dat de Luiksche
forten alleen nog als versperring konden dienen. Ik heb evenwel het krijgsbestuur
dier plaats in handen gehouden, teneinde de verdediging te ordenen en zedelijken
invloed op de garnizoenen der forten uit te oefenen. De gegrondheid dezer besluiten
werd later terdege bevestigd. Uwe majesteit weet overigens, dat ik mij gevestigd had
100 in het fort Loncin, vanaf den middag van 6 Augustus, Sire, met droefheid zult u
vernomen hebben dat dit fort gesprongen is rond 17 u. 20 (5.20), het meerendeel der
manschappen van het garnizoen begraving onder de puinen, wellicht vier vijfden. Heb
ik bij die ramp het leven niet verloren, dan is dit te danken aan mijn geleide-
commandant Collard onderofficier der infanterie, die vermoedelijk de ramp niet
105 overleefde, den gendarm Thevenin en de ordonnansen Van den Bossche en Lecocq, die mij
uit eene plaats van het fort haalden waar ik gevaar liep door buskruitgassen verstikt
te worden. Ik werd in een gracht gedragen waar ik neerviel. Een Duitsche kapitein,
wiens naam Gruson is, gaf mij te drinken, maar ik werd als krijgsgevangene naar de
Luiksche ambulance overgebracht. Ik heb de verzekering de eer onzer wapens hoog
110 gehouden te hebben; ik heb noch de vesting, noch de forten overgegeven. Gelieve mij,
Sire, dezen slordigen brief te vergeven. Ik heb lichamelijk door de ontploffing van
Loncin zeer geleden. In Duitschland, waarheen men mij gaat overbrengen, zullen mijne
gedachten zijn, zooals voorheen, voor België en zijn koning. Volgaarne hadde ik mijn
leven geofferd, om beiden beter te dienen, maar de dood heeft mij niet gewild.
115 (w.g.) De luitenant-generaal
G. Leman.

Van het gevechtsterrein in Frankrijk.

Het Fransche gezantschap te 's-Gravenhage deelt het volgende mede: De troepen der
120 verbonden legers hebben Donderdag een reeks belangrijke voordeelen behaald op den
Duitschen rechtervleugel. Het eerste vijandelijke leger is genoodzaakt geworden de
Marne over te trekken. Men heeft kunnen vaststellen, dat het geheele Marne-dal vrij
was, stroomafwaarts van een lijn aangegeven door de rivier de Dhuys, Mezy en Fere-en-
Tardenois. In Champagne zijn onze troepen voor het derde Duitsche legerkorps
125 teruggetrokken op Gourgancon en Salon, maar de vijand heeft daarna het grootste
gedeelte van het reeds gewonnen terrein weder verloren. In de streek van Argonne
hebben de Fransche troepen het 5e leger voor Faussincourt aangevallen en hunne
voorwaartsche beweging voortgezet. In Lotharingen is het 6e Duitsche leger eenigszins
vooruitgedrongen in de richting van Chateau Salins, maar het is achteruitgedrongen in
130 het bosch van Champougny.

LONDEN, 11 Sept. (Reuter.) Het persbureau deelt het volgende mede: De algemeene
terugtocht van den vijand duurde gisteren voort. De Engelsche troepen maakten 1500
gevangenen en namen verscheidene kanonnen en mitrailleuses, evenals groote
135 hoeveelheden wagens. De vijand trekt in wanorde terug in de richting oostelijk van
Soissons (aan de Aisne). Blijkens nadere inlichtingen is de oorlogsbuit veel grooter
dan gisteren werd meegedeeld. Belangrijke afdeelingen vijandelijke infanterie, die in
de bosschen verborgen werden gevonden, gaven zich op de eerste sommatie over. Deze
feiten, benevens de plundering van dorpen en de vele gevallen van dronkenschap wijzen
140 op de demoralisatie van den vijand, die krachtig wordt vervolgd.

PARIJS, 11 Sept. (Reuter.) Een communiqué geeft bijzonderheden omtrent de operaties,
die tusschen 6 en 9 September zijn afgewikkeld op het front Parijs-Verdun. De eerste
phase van den slag aan de Marne verliep ten gunste van de geallieerden. De
145 rechtervleugel en het centrum der Duitschers zijn op het oogenblik terugtrekkende. De
situatie aan onzen rechtervleugel is onveranderd in de Vogezen en voor Nancy, Eenige
stukken vèr-dragend geschut trachtten laatstgenoemde sterkte te bombardeeren. De
algemeene toestand heeft zich dus sedert enkele dagen geheel gewijzigd, zoowel uit
een strategisch als uit een tactisch oogpunt, daar niet alleen de opmarsch der
150 Duitschers is gestuit, dien zij een overwinnende waanden, maar zelfs de vijand bijna
op alle punten door ons werd teruggeworpen.

Verdun, de spil der Duitsche actie.

In het Ochtendblad van gisteren deelden wij een officieel bericht mede, volgens
155 hetwelk de Duitsche kroonprins met zijn leger Donderdag de versterkte vijandelijke
positie ten Z.W. van Verdun heeft genomen, waarna de aanval werd begonnen op de
zuidwaarts gelegen sperforten. Ter verduidelijking van den toestand is het gewenscht
erop te wijzen, dat de kroonprins bij zijn opmarsch naar het zuiden stuitte op de ten
Z.W. van Verdun gelegen versterkte stelling, welke thans genomen is, waardoor dus die

160 opmarsch kan worden voortgezet. Hiermede wordt Verdun de spil van de geheele
strategische voorwaartsche beweging. Tusschen Verdun, Toul, Nancy en Epinal is het
geheele Fransche oosterleger samengetrokken. Van Verdun tot Toul ligt langs de Maas
een geheele reeks sperforten, welke thans door den kroonprins met zwaar geschut
165 worden beschoten. Verdun zelf is een vesting van den eersten rang. Het Maasdal is in
het westen en oosten omgeven door gebergten; naar het oosten strekt zich een enkele
K.M. breede bergrug uit, welke met bosschen bedekt is en naar de vlakte van Woivre
afdaalt. Die bergrug is versterkt met twee fortelinies en werken. Op de hoogten ten
westen van Verdun liggen noordelijk de sterke forten "Marne" en "Bois Bourrus"; in
170 het midden de werken "Sartelles" en "Regre?" met vooruitgeschoven batterij-
opstellingen: in het zuiden de forten "Landrecourt" en "Dugny". De tusschenruimten
zijn voorzien van infanteriestellingen, redoutes enz. De aanval van den kroonprins nu
is gericht geweest op deze laatstgenoemde versterkingen en hoogstwaarschijnlijk ook
op de zuidelijker gelegen forten "Houdainville" en "Rozelliers".

175 **Op Zee.**

Duitsch kolenschip buitgemaakt.

Blijkens mededeeling van de Engelsche legatie, heeft het Engelsche oorlogsschip
"Vindictive" in den Atlantischen Oceaan een Duitsch kolenschip buit gemaakt met 5000
180 ton kolen.

DUITSCHLAND.

De voorgeschiedenis van den oorlog.

BERLIJN, 11 Sept. (W. B.) (Niet-officieel.) De "Norddeutsche" meldt: Den 31en Juli
werd te Berlijn aan het adres van een tusschenpersoon een brief op de post bezorgd,
185 bevattende een verslag d.d. 30 Juli van den Belgischen zaakgelastigde te Petersburg
aan den Belgischen minister van buitenlandsche zaken. Wegens den intusschen
ingetreden oorlogstoestand werd deze brief niet door de post vervoerd; later werd hij
geopend om den afzender te kunnen ontdekken en daarop wegens zijn politieke
beteekenis in handen gesteld van het Duitsche ministerie van buitenlandsche zaken.
190 Het verslag schetst den politieken toestand te Petersburg op 30 Juli en meldt o. a.:
"Voor geen bestrijding vatbaar blijft slechts het feit, dat Duitschland hier evenals
te Weenen moeite heeft gedaan een middel te vinden om een algemeen conflict te
vermijden. Daarbij stiet het echter eenerzijds op de vastbeslotenheid van het kabinet
te Weenen om geen stap terug te treden en anderzijds op het wantrouwen van het
195 kabinet te Petersburg ten opzichte van de verzekeringen van Oostenrijk-Hongarije, dat
het slechts aan een bestraffing en niet aan een inbezitneming van Servië dacht.
Sazonow heeft verklaard, dat het voor Rusland onmogelijk was, zich niet gereed te
houden en niet te mobiliseeren, maar dat deze voorbereidingen niet tegen Duitschland
gericht waren.

200 "Hedenmorgen deelt een officieel communiqué aan de bladen mede, dat de reservisten
in een zeker aantal gouvernementen onder de wapenen geroepen zijn. "Wie de
gereserveerdheid der officieele Russische communiqués kent, kan rustig beweren, dat
overall wordt gemobiliseerd. Heden is men er in Petersburg vast van overtuigd, men
heeft zelfs den waarborg, dat Engeland Frankrijk zal helpen. Deze bijstand is van
205 buitengewone beteekenis en heeft er niet weinig toe bijgedragen, aan de oorlogspartij
de bovenhand te geven. "De Russische regeering liet in de laatste dagen aan alle
betoogingen ten gunste van Servië en tegen Oostenrijk den vrijen loop, en beproefde
op geenerlei wijze ze te smoren. "Hedenmorgen vier uur werd de mobilisatie bekend
gemaakt. De Russische marine is nog ver verwijderd van de verwezenlijking van haar
210 vernieuwings- en reorganisatieplan, zoodat met haar werkelijk nauwelijks te rekenen
valt. Daarin is juist de reden gelegen, waarom de verzekering van de Engelsche hulp
zulk een groote beteekenis kreeg. Iedere hoop op een vreedzame oplossing schijnt
vervlogen te zijn. Dat is de meening in diplomatieke kringen."

215 De "Norddeutsche" zegt naar aanleiding van dit stuk het volgende: "Tegenover de
lasterlijke verklaring onzer vijanden, dat zij door Duitschland's starre houding, die
iedere overeenstemming onmogelijk maakte, tot den oorlog gedwongen waren, is dit
document een waardevol bewijs voor het feit, dat men in diplomatieke kringen in
Petersburg nog op den 30sten Juli, dus twee dagen vóór de Duitsche mobilisatie, de
220 overtuiging had, dat Duitschland zich zoowel te Weenen als te Petersburg de grootste
moeite heeft gegeven, het conflict tusschen Oostenrijk en Servië te localiseeren en
het uitbreken van den algemeenen wereldbrand te verhinderen." Het blad vestigt er de
aandacht op, dat Engeland door zijn verzekering, dat het in een eventueelen oorlog
niet neutraal zou blijven, maar Frankrijk tegen Duitschland zou bijstaan, de
225 Russische oorlogspartij heeft gerugsteund en daardoor in belangrijke mate heeft
bijgedragen tot uitlokking van den oorlog. Ten slotte is, volgens de "Norddeutsche",

dit document ook nog van belang omdat de opsteller ervan de verzekeringen van Rusland, dat slechts in enkele gouvernementen de troepen onder de wapenen werden geroepen, doch dat een algemeene mobilisatie niet plaats heeft, voor "Schwindel" houdt.

230

Kan Deutschland uitgehongerd worden?

In de *Deutsche Tages Ztg.* komt de bekende landbouw-deskundige Waltmann tot de beantwoording der vraag: of Deutschland voldoende voorraden levensmiddelen heeft? Hij zegt, dat er volstrekt geen reden is om bezorgd te zijn voor de voeding van het
235 Deutsche volk; tot het binnenhalen van den volgenden oogst zijn er levensmiddelen genoeg. Dat dankt Deutschland in de eerste plaats aan de gelukkige omstandigheid, dat na den schralen oogst van het jaar 1911 drie rijke oogstjaren volgden, die het Rijk tot 1 Augustus 1915 voldoende voorraad schonken. Hoe dan de toestand is, zal
240 afhangen van het weer, en van de goede verzorging en mesting der akkers. Toch zal men goed doen de opbrengst van den oogst en de veevoorraden van den vijand, tenminste voor de verzorging van het Deutsche leger en van de talloze gevangenen, mede in rekening te brengen. Want men moet in Deutschland niet vergeten, dat het volk een strijd voert op leven en dood, en dat slechts dan op de overwinning mag worden
245 gerekend, als de materieele voorwaarden niet beginnen te ontbreken. Aan dapperheid en offervaardigheid ontbreekt het, zoomin als aan toewijding voor het vaderland. En wanneer de leidende Engelsche staatslieden gelooven dat ze Deutschland kunnen verhongeren, zoo besluit Waltmann zijn artikel, dan verraden zij niet alleen op militair gebied, maar ook op economisch gebied een voslagen onbekendheid met de Deutsche toestanden.

250

(Van onzen Berlijnschen correspondent.)

BERLIJN, 8 September.

Ludwig Frank +.

De Berlijnsche bladen staan vol doodsadvertenties van officieren, actieve, reserve, landweer en landstorm. Advertenties met dikke rouwranden, met een groot, zwart kruis.
255 In korte woorden deelen de treurende familieleden den heldendood van een bloedverwant mee. Bijna allen zijn het mannen in de kracht van het leven, die er vielen in het westen en het oosten. Een mensch houdt even den adem in, wanneer hij al deze ellende leest. En trekt toevallig een advertentie zijn aandacht, waarin een moeder den dood meedeelt van drie zoons, een kapitein en twee luitenants, dan legt hij de krant weg en staart peinzend voor zich heen. De misère van den oorlog klampt zich in Berlijn vast. Men hoort, hoe een weduwe alle vijf zoons verloor. Men leest van een officier, die dood gevonden werd met de afgesneden tong naast zich. De ellende van het slagveld
260 maakt zich heel zwakjes maar, kenbaar in de hoofdstad en den Berlijners pakt een griezelen. Wat al las, hoorde, zag ik in de laatste weken. Maar toch kreeg ik vanmorgen den hevigsten schok, toen ik het doodsbericht van één enkele las. Maar dezen ééne kende ik, hoorde ik dikwijls spreken, bewonderde ik zoo vaak ik hem hoorde: Ludwig Frank, den sociaal-democraat, lid van den Rijksdag. Het laatst zag ik hem in de historische zitting van den Rijksdag op den vierden Augustus. Een rijzige
270 gestalte. Een kop om nooit te vergeten. Hoog voorhoofd, zwart kroeshaar. Boven den fijnen mond met de dunne lippen een scherp-gesneden neus. Een paar bruine oogen van ongewone helderheid. Een kop als die van Lassalle, maar van meer semitisch type. Frank, revisionist, was misschien wel de schranderste van zijn fractie. In elk geval beschikte hij over het mooiste oratorische talent, over de raakste slagvaardigheid.
275 En hij bezat de gave onmiddellijk de politieke situatie van het oogenblik te doorzien, den politieken vijand direct aan te vallen in het zwakste punt van diens stelling. Hij was scherp, doch zelden kwetsend. Zijn humor was van goeden huize. En wanneer hij met zijn Wurtembergsche dialect praatte, dan luisterde heel de Rijksdag naar zijn betoog, dat nooit verwaterde, doch steeds bij de hoofdzaak bleef. Frank
280 was, wat gezag betreft, ook bij de burgerlijke partijen, de opvolger van Bebel. En ware Frank radicaal geweest, dan zou de radicale meerderheid hem stellig wel een leidende functie in de fractie gegeven hebben. Frank, die eerst veertig jaren oud was, meldde zich dadelijk na het uitbreken van den oorlog als vrijwilliger aan. Nadat hij eenige weken de oefenschool voor soldaat meegemaakt had, kwam hij 31 Augustus in
285 het veld. Drie dagen later, bij zijn eerste gevecht, kreeg hij een kogel in het hoofd en stierf binnen enkele uren. De dappere, flinke kerel, die heel zijn leven vocht voor den wereldvrede, voor de idealen van zijn heilstaat, ligt nu begraven in Franschen grond.

290 **ENGELAND.**

Engelsche vrijwilligers.

Blijkens mededeeling van de Engelsche legatie hebben sinds de oorlog werd verklaard 439,000 man dienst genomen.

295 **Een aanbod van Mauritius.**

De gouverneur van Mauritius heeft aan den Engelschen minister van koloniën geseind, dat de planters van Mauritius een millioen pond suiker hebben aangeboden aan het Britsche leger, zoomede een millioen pond aan de Britsche vloot. Dit aanbod gaat vergezeld van telegrammen, waarin bewondering van de afzenders wordt te kennen
300 gegeven voor het heldhaftig gedrag van het Britsche leger, hun dankbaarheid voor de afdoende bescherming door de Britsche vloot aan den handel van het Britsche rijk verleend en de hoop wordt uitgedrukt dat de inspanning van zee- en landmacht met succes zal worden bekroond.

305 **TURKIJE.**

Turkije en de kapitulatiën.

BERLIJN, 11 Sept. (W. B.) Officieel wordt uit Konstantinopel gemeld: Uit beduchtheid voor een mogelijk ingrijpen van Turkije ten gunste van Duitschland en Oostenrijk-Hongarije hebben de drie entente-mogendheden aan Turkije haar instemming te kennen
310 gegeven met de afschaffing der kapitulatiën voor het geval Turkije zou willen verklaren in den tegenwoordigen oorlog neutraal te zullen blijven. De Porte antwoordde dat hare neutraliteit niet te koop was, zij heeft echter tevens uit de verklaring der entente-ambassadeurs de consequentie getrokken door bij irade van den sultan de kapitulatiën af te schaffen. Naar een officieel Duitsch communiqué meldt,
315 heeft de Grootvizier het feit van de afschaffing der capitulaties gisteren aan de gezanten medegedeeld. Zooals de Duitsche gezant te Konstantinopel heeft gemeld, heeft deze zijn collega's doen weten dat hij tot iedere gemeenschappelijke bespreking van deze aangelegenheid bereid was.

320 **AFRIKA.**

Een rede van generaal Smuts.

KAAPSTAD, 10 Sept. (Reuter.) Generaal Smuts, die bij zijn binnentreden in de parlamentszitting levendig werd toegejuicht, keurde de motie van Botha goed om een betuiging van loyauteit aan den Koning te zenden. Smuts herinnerde eraan, dat de
325 slachtoffers van de gewelddaden den Duitschers eigen broeders waren en zonen van gemeenschappelijke voorouders. De volkeren van België, Frankrijk en Engeland zijn gewikkeld in een reuzenstrijd voor de vrijheden, zoo dierbaar aan de Zuid-Afrikaanders, die levendige sympathie koesteren voor het kleine België, dat zooveel gemeen heeft met Zuid-Afrika. Vele Zuid-Afrikaanders hebben Belgisch of Fransch bloed
330 in hun aderen. Waar Engeland, het moederland, verplicht was deel te nemen aan dezen oorlog, kunnen wij, aldus Smuts, dit niet lijdelijk aanzien.

Aanslagen op een mijnonderneming.

JOHANNESBURG, 11 Sept. (Reuter.) Officieel wordt gemeld, dat zes bommen gevonden
335 werden op de spoorlijnen van de mijn Luipaardsvlei. Alle Duitschers en Oostenrijkers in dienst van deze onderneming zijn ontslagen.

In Duitsch Oost-Afrika.

BERLIJN, 11 September. (W. B.) Volgens Engelsche berichten heeft in de nabijheid der
340 Loangwa-rivier op de grens van Duitsch Oost-Afrika en Britsch Nyassaland tusschen Deutsche en Engelsche troepen een gevecht plaats gevonden, waarbij aan beide zijden een aantal Europeanen vielen. Uit dezelfde bron komt het bericht dat dooden en gewonden zijn gevallen in Kameroen. Tot dusver is geen officieele bevestiging
345 ontvangen.

Nederland en de oorlog.

S.S. Fortuna.

Het naar Brest opgebrachte Ned. stoomschip "Fortuna" is gisteren naar Havre
350 vertrokken.

Arbeidscontract.

In "Onze Strijd", het orgaan van den Algemeen Nederlandschen Bond van Handels- en
Kantoorbedienden, vinden we een uitspraak van prof. mr. H. L. Drucker in zake de
355 handhaving van het arbeidscontract in tijden als de tegenwoordige. De hoogleeraar schreef: "U wenscht te weten, hoe ik denk over de vraag, of werkgevers aan de

tegenwoordige omstandigheden de bevoegdheid kunnen ontleenen, de dienstbetrekkingen anders dan op de gewone wijze te doen eindigen. Mijn antwoord is, dat in de wet op de arbeidsovereenkomst geen enkele bepaling voorkomt, waaruit dergelijke bevoegdheid zou kunnen worden afgeleid. Ook tot "schorsing" zonder loon geeft de wet geen grond. "In 360 bijzondere gevallen kan de werkgever wellicht de toepassing van art. 1639w B. W. vragen; doch dan bepaalt de rechter, na behoorlijk onderzoek, op welk oogenblik de dienstbetrekking zal eindigen."

Nederlanders in Berlijn.

365 Onze Berlijnsche correspondent schrijft ons:
Het uitbreken van den oorlog heeft veel ellende gebracht onder leden van de Nederlandsche kolonie te Berlijn, vooral onder de niet zeer wel gestelden. Menig huishouden moet den kostwinner missen, die thans in het vaderland onder de wapens geroepen is. Vele gezinnen lijden onder de malaise, die thans in handel en industrie 370 heerscht. De commissarissen van weldadigheid der Vereeniging "Nederland en Oranje" konden uit de gewone middelen der vereeniging onmogelijk voldoen aan de vele aanvragen om ondersteuning, die in de vorige maand bij hen inkwamen. Voor deze buitengewone tijden dienden buitengewone maatregelen getroffen te worden. En men besloot uit de leden van de twee alhier bestaande Nederlandsche vereenigingen een 375 comité te benoemen, dat de belangen behartigen zou van deze door den oorlog getroffen. Het gelukte dit comité reeds een som bijeen te krijgen, ook dank zij den steun van "Nederland en Oranje", voor eenigen tijd stellig voldoende. Mochten landgenooten in het vaderland iets willen offeren voor de landgenooten is Berlijn – er is toch wel eenige kans, al wordt er in Nederland zelf dezer dagen veel gevraagd – 380 dan is het adres: de heer F. A. Overhoff, Vereeniging Nederland en Oranje, Kurfürstenstrasse 124, Berlin W 62.

Duitsche officieren.

385 Gisteren vertoefden te 's-Gravenhage, in uniform, twee officieren van het in België strijdende Duitsche leger en van wie één voorloopig aldaar blijft. Beide officieren zijn bij den strijd om Luik verwond geraakt en toenmaals naar Maastricht gebracht om voorloopig te worden verpleegd, waarna zij ter interneering naar Bergen bij Alkmaar werden gezonden. Een hunner nu heeft, ten gevolge van de bekomen hoofdwond, gedeeltelijk het gehoor verloren, hetgeen zijn behandeling door een geneeskundige 390 specialiteit noodig maakte. Daarom heeft hij, na zijn eerewoord te hebben gegeven niet te zullen uitwijken, verlof bekomen die behandeling te 's-Gravenhage te mogen ondergaan. Hij zal gedurende dien tijd de uniform afleggen. De tweede officier behoort tot den geneeskundigen dienst en is als zoodanig, ingevolge de geldende 395 bepalingen, uit de interneering ontslagen. Hij zal morgen ons land verlaten. Beide officieren brachten gisteren een bezoek op het Duitsche gezantschap en maakten daarna hunne opwachting bij den gouverneur der Residentie, generaal Klerk de Reus.

Kaarten der oorlogsterreinen enz.

400 Op het Aardrijkskundig Instituut der Utrechtsche Universiteit, Plompetorengracht 11, is ter bezichtiging gesteld een verzameling kaarten, betrekking hebbende op den oorlog. Het "U. D." noemt het meest belangwekkende van deze kleine tentoonstelling de bladen der topographische kaarten van verschillende landen, die een voorstelling 405 geven van de oorlogsterreinen, met name van die in België en Frankrijk. Zooveel mogelijk zijn die bladen aaneengelegd of -gehangen, zoodat ze een beeld van de gevechtsterreinen geven, waarop ook de kleinste plaatsen en rivieren te vinden zijn en waarop vooral ook de gesteldheid van den bodem goed uitkomt: het relief, de begroeiing alsmede het beloop der wegen. In 't bijzonder trekken de aandacht de bladen der nieuwe Fransche stafkaart, 1:50,000. De eenige grootere gebieden, waarvan 410 dia bladen tot dusver zijn verschenen, zijn Parijs en omstreken en het grensgebied in Elzas-Lotharingen. Voor dit laatste, dat nog niet volledig gepubliceerd is zijn de bladen aaneengehangen in de vestibule van het Instituut. In de collegezaal zijn o.a. opgehangen de kaart van Parijs, Belgische en Duitsche stafkaarten, kaarten van het oostelijk oorlogsterrein met de Duitsche koloniën enz., terwijl in de leeszaal boeken 415 zijn te vinden over den economischen toestand in verschillende landen, over ethnographie enz.

De Noordam.

Het stoomschip "Noordam" van de Holland-Amerika-lijn, op 1 September van New-York naar Rotterdam vertrokken en Woensdagavond door een Engelschen kruiser naar 420 Queenstown opgebracht, zou volgens een Exchange-telegram 123 Duitsche reservisten en voor Duitschland bestemde goederen aan boord hebben gehad. De Duitsche reservisten

zijn als krijgsgevangenen weggevoerd. ("N. R. Ct.")

Vermiste chauffeur.

425 Men schrijft ons uit Maastricht: De sedert eenige dagen vermiste chauffeur Oimmermans
{Timmermans?} is Donderdagavond met zijn auto ongedeerd weer in Maastricht
teruggekeerd. Hij was naar Heverlei achter Leuven gezonden, om daar een Belgische
heer en dame te halen. Te Port-Leopold werd hem door een sterke ruiter-patrouille der
430 Belgen den doortocht belet. Men was zeer verwonderd over het zien van een Duitschen
pas. De auto werd nu aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen. Tot bevreesding van
den chauffeur zelf, ontdekte men in de plooiën der neergelaten kap een Roode-Kruis-
vlag. Hij werd nu beschouwd als een Duitsche spion en ruim twee dagen door de Belgen
gevangen gehouden, onder bedreiging van hem te zullen fusilleeren, werden nu van hem
435 en zijn auto allerlei diensten gevergd, zelfs verkenningsdiensten. Naast hem nam
telkens een Belgisch officier plaats met geladen revolver. Langzamerhand week de
overtuiging, dat hij een Duitsch spion zou zijn. Aan den achterkant van den pas had
men een verklaring der Holl. autoriteiten ontdekt, tot doorlating aan de grenzen.
Donderdag gaf men hem de vrijheid terug en zonder ongeval bereikte hij 's avonds
440 Maastricht. De Roode Kruis-vlag was in de auto blijven liggen, omdat in het begin van
Augustus de auto dienst voor het Roode-Kruis had gedaan.

Militaire Roode Kruis-Oefening.

Een officier van gezondheid schrijft ons: Wij hebben Donderdag een interessante
oefening gehad van den geneeskundigen dienst onzer divisie. De bedoeling was,
445 eenerzijds het personeel van den geneeskundigen dienst in groot verband te doen
oefenen, anderzijds om de militairen te doordringen van het besef, dat een leger van
helpers achter hen staat in oorlogstijd, ten einde hulp en verlichting te bieden,
waar dat noodig is. De onderstelling was, dat een vijand uit het Zuiden oprukte en
onze troepen daartegenover stelling genomen hadden. Daarbij deden dienst twee
450 regimenten infanterie, terwijl de veldartillerie steun verleende, om den aanval af te
slaan. Het was nu de taak van het Roode Kruis, de gewonden op te halen en te
verzorgen. Daartoe was alles in het vuur gebracht, om maar eens een militairen term
te gebruiken: het geheel was als in oorlogstijd in werking gesteld. In de eerste
455 plaats waren daar, achter de verschillende troepenafdeelingen, opgericht de
zoogenaamde hulpverbandplaatsen, die mooi gedekt achter bosschen gekozen waren. Het
was een ijverig komen en gaan, voortdurend brachten patrouilles ziekendragers
gewonden aan op brancards. In de hulpverbandplaats, gevormd met ziekenwagens en
brancards, waren de officieren van gezondheid ijverig in de weer, om allen te
460 verzorgen; het was een merkwaardig gezicht, al die verbonden militairen en menig
geestig woordje over dit vreedzaam oorlogvoeren ontsnapte den gewonden.
Nadat aldus de eerste hulp verleend was en de patiënten gelaafd waren, werden deze
vervolgens naar achter gevoerd, 't zij loopend, 't zij in wagens, waarin de gewonden
op brancards rustten. Hier werden zij opgewacht in de verzamelplaats voor
465 marschvaardige gewonden of in de hoofdverbandplaats. Deze laatste was gehuisvest in
een modelboerderij en toonde door haar minutieuse inrichting welk een buitengewone
zorg voor onze gewonden wordt ontwikkeld. In de nabijheid was op een weiland een
prachtvol veldhospitaal opgericht, compleet toegerust met keuken en zelfs een
470 waardevolle veldapotheek. Alles was in enkele uren slechts opgebouwd en men stond te
recht verbaasd over den spoed, waarmede gewerkt was en de zindelijkheid, waarvan de
geheele inrichting blijk gaf.
Van de hoofdverbandplaats leidde de weg der verbonden ten slotte naar het
evacuatiestation, van waaruit het vervoer naar de noordelijker gelegen hospitalen
475 plaats heeft. Hier zijn wonderen verricht: een spoorwegloods is omgetooverd in een
aan alle eischen beantwoordende vervoerafdeeling. Men ziet hier de operatietafels,
waarop de chirurg, gesteund door assistenten en liefdezusters, de laatste schikkingen
aan den patiënt kan maken. Vervolgens brengt een lift de verbonden naar boven, waar
ze op veldbedden tijdelijk het oogenblik van vertrek kunnen verbeiden. Het vervoer
geschiedt in altijd gereedstaande goederenwagens, waarin 12 brancards op vernuftige
480 wijze geplaatst worden. Het is een voortreffelijk stuk werk, dat onder leiding van
den bekenden officier van gezondheid dr. Van den Steen van Ommeren tot stand is
gebracht. De loods had voor deze gelegenheid een feestelijk aanzien gekregen; een
gedeelte, dat met planten en bloemen versierd was, diende tot ontvangzaal van de
belangstellende autoriteiten; een plaquette van H. M. de Koningin en een portret van
485 Prins Hendrik gaven aan deze ruimte een wijding, geheel in overeenstemming met het
menschlievende doel, dat wordt beoogd.
De divisie-arts, overste dr. De Jong, gaf leiding aan de oefeningen, terwijl de
divisiecommandant, generaal-majoor Weber, alles inspecteerde en met groote

belangstelling van alles kennis nam. De soldaten werden compagniesgewijs in de gelegenheid gesteld een en ander te bezichtigen. Zóó werd hun duidelijk gemaakt, welke
490 een uitgebreide zorg aan den gewonden soldaat besteed wordt en hoe het vaderland door uitgebreide en kostbare maatregelen de toewijding zijner zonen op prijs weet te stollen. De oefening mag dan ook in dit opzicht meer dan geslaagd heeten.

Blijkens mededeeling van Hr. Ms. gezant te Rome is de doorvaart door de Straat van
495 Messina hersteld. (St.-Ct.)

Posterijen en Telegrafie.

De kabel van Ceuta naar Tanger is hersteld.

500 **De huiseigenaars en de crisis.**

Het spreekt vanzelf, dat de tegenwoordige crisis zich in alle geledingen van onze maatschappij doet gevoelen. Ook en vooral de huiseigenaars zijn slachtoffers van de tegenwoordige tijdsomstandigheden. We hadden heden een onderhoud met het bestuur van de vereeniging "Het Eigendomsrecht", dat een onderzoek instelde naar de onbetaalde
505 huurpenningen. Het bleek, dat den 8sten Augustus reeds bij 1220 eigenaren voor een bedrag van bijna f116,000 onbetaald was gebleven, n.l. f23,000 aan kwartaalhuur, f45.000 aan maandhuur en f48,000 aan weekhuur. In het geheel zijn te Amsterdam ongeveer 8000 huiseigenaars, zoodat het totaal bedrag van de onbetaald gebleven huurschuld veel, veel hooger moet gesteld worden. "Komen de huiseigenaars zelf
510 daardoor niet in moeilijkheden?" was onze vraag. "Ja, ontegenzeggelijk", was het antwoord. "De menschen schijnen over het algemeen te denken dat een huiseigenaar een kapitalist, een geldbelegger is. Maar dat is onjuist. Het is niets anders dan een bedrijf, waarvan bij velen vooral in dezen tijd het passief juist tegen het actief opweegt." "Vreest U geen executies van huiseigenaars die in moeilijkheden komen?"
515 "Neen, den eersten tijd niet. Liquidaties toch zouden in de gegeven omstandigheden, nu alle eigendommen zoozeer in waarde zijn achteruit gegaan, groote nadeelen veroorzaken, ook voor de geldschietters. Maar wat zal gebeuren, wanneer de crisis voortduurt, dat valt niet te zeggen." "Komt er, naar uwe meening, veel onwil voor bij het niet-betalen der huurpenningen?" "Ja, dat is zeker den dag die volgde op de
520 mobilisatie, den 1en Augustus, dus toen niemand nog iets minder ontvangen had, bleven reeds voor duizenden guldens aan toen verschenen kwartaal- en maandhuren onbetaald. Er zijn altijd menschen die er op uit zijn te leven ten koste van anderen, die ieder voorwendsel aangrijpen om hun schulden niet te betalen. Die soort profiteert van de gelegenheid. Zij vonden, naar hun meening, steun in de regeeringscirculaire, en in den maatregel van een der kantonrechters. Immers, kort na de mobilisatie maakte een van de kantonrechters bij aanplakking in het kantongerecht bekend, dat hij voortaan de gewone gebruiken bij procedures in huurzaken niet zou volhouden!" "Wat verstaat u
525 daaronder?" "Bijvoorbeeld de dagvaarding op korten termijn, het plaatsen van de zaak op de rol, het bij voorbaat executoir verklaren van een vonnis enz. Zonder dit alles is het uiterst moeilijk, kostbaar en langwijlig, op te treden. En het publiek schijnt uit een en ander de conclusie te trekken dat men niet verplicht is zijn huur te betalen. Zie, als u de menschen maar eens kon doordringen van het feit, dat die verplichting blijft bestaan en dat wij toch werkelijk geen onbillijkheid begaan wanneer wij onze huurpenningen vragen. En als de steun-comité's ons daarbij
535 behulpzaam wilden zijn!" "U bedoelt tot het wegnemen van de onjuiste meening als zou men zijn huur niet behoeven te betalen? Niet waar, u verlangt toch niet dat van die zijde de belangen van de huiseigenaars in het bijzonder zouden worden gepropageerd!" "Neen, dat behoeft niet. Als het publiek maar vast genezen werd van de dwaalmeening dat wij geen recht meer op het ons toekomende zouden hebben, en dat ook huisvesting tot de dagelijksche behoeften behoort..."
540

BEURS EN NIJVERHEID.

De Duitse Oorlogsleening.

BERLIJN, 11 Sept. (Part. tel.) De inschrijvingen op de oorlogsleening worden boven
545 verwachting gunstig genoemd. De firma Krupp schreef in voor M. 30 millioen. De inschrijvingen van particulieren hebben, als zijnde van meer duurzame belegging, de voorkeur.

Discontoverlaging.

550 De Zwitsersche Nationale Bank heeft haar disconto van 6 tot 5% verlaagd.

Rumenië.

Naar de Banca Generale Romana mededeelt, is in Rumenië geen moratorium afgekondigd.

555 **Uitvoer van te Bremen liggende tabak.**

Teneinde aan de wenschen van de Nederlandsche tabaksfabrikanten tegemoet te komen heeft de Deutsche regeering overeenkomstig §2 der verordening van 31 Juli l.l. den uitvoer van de te Bremen opgeslagen tabak, waarvan bewezen kon worden dat ze vóór 31 Juli l.l. door den fabrikant in vasten koop was verkregen, naar de landen der koopers 560 toegestaan, meldt Hr. Ms. Gezant Baron Gevers te Berlijn aan "Handelsberichten". Den douane-ambtenaren te Bremen is opgedragen, bij de afzending het bewijs, dat de verkoop vóór 31 Juli, volgens de boeken der handelaren te Bremen, was afgesloten, te eischen en in de douanepapieren over dit bewijs en de vergunning tot uitvoer eene 565 aantekening op te nemen.

Argentinië.

Het in Argentinië afgekondigde moratorium staat volgens de "Gummi Ztg." slechts in verwijderd verband met de Europeesche oorlogsgebeurtenissen, en wel in zooverre, dat 570 deze gebeurtenissen in afzienbaren tijd elke financieele hulp voor de door eene ernstige economische crisis geteisterde republiek onmogelijk maken. De stopzetting van den gewonen toevoer van geld uit Europa heeft in Zuid-Amerika reeds verleden jaar tot groote kredietbeperkingen van de banken en tot vele faillissementen geleid. Onbevredigende oogsten, eene sterke daling van de grondprijzen, eene passieve handelsbalans en een sterke achteruitgang van de productie der veeteelt hebben thans 575 den toestand in Argentinië zeer verergerd.

Dominion Steel Corporation.

Door den president der Dominion Steel Corporation is o.a. de volgende motiveering gegeven voor de sluiting der fabrieken van de maatschappij; Wij sluiten omdat de 580 oorlog een einde heeft gemaakt aan alle industrieele activiteit. De Staalmaatschappij heeft hare terreinen vol met fabrikaten en halffabrikaten. Wij hebben 25,000 ton rails, die wij niet kunnen afleveren. Alles bijeen hebben wij wel voor meer dan \$2,000,000 waarde aam materieel, dat onverkocht is of verkocht en nog niet kan worden geleverd. De rails, die naar Zuid-Amerika werden verscheept per "Benguela" liggen nog 585 steeds in Montreal en wij moeten voor de lading, wanneer zij verder verscheept wordt, oorlogsrisico betelen. Een andere lading voor Australië ligt ook nog steeds te Montreal, terwijl een te New-York gecharterd stoomschip voor een lading naar Vancouver het vervoer weigert. Bovendien kunnen vele van onze cliënten, die solvent waren en nog zijn, geen geld verkrijgen om te betalen. De Ver. Staten en Canada 590 zullen de markten, waarheen anders door Duitschland en België wordt verscheept, thans hebben te voorzien, daar Engeland en Frankrijk daarin niet goed zullen kunnen voorzien. Daarom wordt verwacht, dat de handel in Canada en de Ver. Staten binnen korten tijd gunstiger zal zijn, dan thans mogelijk schijnt.

595 **Zilveraanmunting in Duitschland.**

De zilveraanmunting in Duitschland is met het oog op de tijdens den oorlog voelbaar geworden behoefte aan pasmunt, in Augustus sterk geforceerd. Aangemunt zijn n.l. voor M. 1.332.315 vijfmarkstukken, M. 4,309.656 driemarkstukken, M. 1,020,400 600 tweemarkstukken, M. 4,471,873 eenmarkstukken en M. 920,495 halvemarkstukken. In het geheel zijn in Augustus voor ongeveer M. 12 millioen zilveren munten geslagen. Na aftrek van de weder ingetrokken stukken is thans de voorraad zilvermunt tot M. 1,186,692,305 gestegen. Alle tegenwoordige aanmuntingen geschieden van de buitengewone zilverreserve ten bedrage van M. 120 millioen, waarvan bij het uitbreken van den oorlog slechts een klein deel was aangemunt. Aan gouden munt werden in 605 Augustus slechts voor M. 1,004,400 dubbelkronen aangemunt.

Duitschland en de oorlog.

In "de "K. Ztg." wordt er op gewezen, dat de requisitie van levensmiddelen enz. in het bezette vijandelijke gebied moeilijkheden kan gaan opleveren, voor zoover men 610 niet over buitenlandsch bankpapier beschikt. Wel kan met goud worden betaald, maar dit is met het oog op de wenschelijkheid om den goudvoorraad der Rijksbank niet te verzwakken, zeer te ontraden. Het blad doet nu een middel aan de band waardoor deze moeilijkheid zou worden opgelost en tevens aan het buitenland de duimschroeven aangezet zonden worden. De Deutsche bankinstellingen hebben belangrijke bedragen in 615 het buitenland, vooral in België te goed. Wanneer zij deze gelden, die thans niet worden uitbetaald, aan de regeering afstaan, ter verrekening na den oorlog, dan kunnen de requisities betaald worden met cheques op deze saldi. De ontvangers moeten dan maar zien hoe zij deze incasseeren. De elders gehouden bedragen zouden op deze wijze feitelijk worden geïnd of wel het nadeel van het onbetaald blijven zou op de

620 buitenlandsche bevolking zelf worden afgewenteld.

Stedua Romana.

625 Uit Berlijn wordt aan de "Frf. Ztg." gemeld: Het boekjaar 1913/14 der Steaua Romana is, voorzoover thans kon worden vastgesteld, wat het winstcijfer aangaat, beter uitgevallen dan over 1912/13. Hoe de winst zal worden verdeeld, kan waarschijnlijk eerst begin October worden gezegd (v. j. 10% dividend). Omtrent de toekomst kan thans nog geen oordeel worden geveld. Het doen van nieuwe boringen wordt door den oorlog bemoeilijkt. daar het materiaal daarvoor niet in Rumenië zelf wordt geproduceerd. Het verbod van uitvoer van steenkool wordt daardoor verklaard, dat de aanvoer van
630 steenkool gestaakt is, zoodat de industrieën en de spoorwegen in de eerste plaats op de binnenlandsche stookolieproductie zijn aangewezen.

Uit Oostenrijk-Hongarije.

635 De beide Oostenrijksche moratoria van 1 en 13 Augustus hebben alleen betrekking op privaatrechtelijke geldvorderingen en niet op leveringsverplichtingen. Velen zijn wat het Oostenrijksch-Hongaarsche handelsverkeer betreft van meening dat de oorlogstoestand overmacht beteekent, hetgeen onder alle omstandigheden het recht zou geven de nakoming van leveringsverplichtingen te weigeren. Vooral waren het de Hongaarsche molenaars, die zich met een beroep op overmacht hun
640 leveringsovereenkomsten van meel, graan en voedingsartikelen voor een deel geannuleerd verklaarden. Het bestuur der graanbeurs te Boedapest heeft echter voor alle graantermijn-transacties liquidatiekoersen vastgesteld. De Oostenrijksche regeering heeft thans besloten dat leveringsverplichtingen aangegaan voor 1 Aug. 1914 volgens de algemeene rechtsgronden moeten worden beoordeeld, waarbij het aan de
645 rechtbanken blijft overgelaten ieder geval op zich zelf te beoordeelen, n.l. om uit te maken of de oorlogstoestand inderdaad het nakomen der verplichtingen onmogelijk heeft gemaakt.

Bulgaarsche leeningen.

650 Uit Sofia meldt W. T. B.: Ter kennis van belanghebbenden wordt door de regeering gebracht dat voor den amortisatiedienst der Bulgaarsche leeningen van 1902, 1904 en 1907 voor de tweede helft van het loopende jaar de gelden, die in de eerste plaats voor betaling de rente en verder voor de halfjaarlijksche betalingen op de
655 vervaldagen in Augustus, September en November benoodigd zijn ten volle en wel op 13 Mei, 22 Juni en 30 Juni 1914 bij de Banque de Paris et des Pays Bas te Parijs zijn gestort. Wanneer het mocht voorkomen, dat zekere geldinstellingen in het buitenland, die met de uitbetaling zijn belast, de betaling van coupons en aflossing weigeren, dan kan die weigering alleen daarvan een gevolg zijn, dat de benoodigde bedragen door de Banque de Paris ten gevolge van den Europeeschen oorlog niet aan de betrokken
660 instellingen konden worden overgemaakt. De Bulgaarsche regeering heeft bij de Banque de Paris stappen gedaan om alsnog de voor de uitbetaling vereischte bedragen buiten Frankrijk te verkrijgen.

Uit Cuba.

665 Duizenden Cubaansche sigarenarbeiders zijn ten gevolge van den Europeeschen oorlog werkloos geworden. Het eiland leverde jaarlijks vele sigaren van fijne qualiteit naar Europa, speciaal Engeland. De Cubaansche regeering tracht middelen te vinden om de werkloozen te helpen. Aan den anderen kant hoopt Cuba van den oorlog voordeel te trekken door den hooger suikerprijs. Men raamt, dat de suikerexport voor het land
670 verscheidene millioenen dollars meer zal opleveren dan anders het geval zou zijn.

DE OORLOG, 12 september 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27814]

675 [Zaterdag 12 September 1914]

EDITIE VAN 4 UUR. AVONDBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.

DE OORLOG

680 **De algemeene toestand. — De strijd tusschen Seine en Marne. — De Duitsche rechtervleugel teruggedrongen, de linkervleugel houdt stand. — Een Russisch legerkorps verslagen. — Russische successen in Galicië. — Berichten en brieven uit de oorlogvoerende landen.**

685 **De algemeene toestand.**

De berichten van het Westelijk oorlogstoeel, die nog steeds den indruk geven, dat de strijd voortduurt, en aan beide zijden met de grootste inspanning en de grootste volharding wordt gevoerd, doen toch zien, dat een wijziging heeft plaats gehad in de opstelling en de positie der troepen. Terwijl de Deutsche linkervleugel tegenover de Fransche grensvestingen en het Argonne-woud onveranderd haar positie kon handhaven en bij Verdun zelfs iets is vooruitgedrongen, moest de rechtervleugel wijken voor den Fransch-Engelschen aandrang. Het gevolg daarvan is, dat ook het centrum der Duitschers de terugtrekkende beweging moest volgen. Daardoor is een verandering van front ontstaan. De Duitschers zijn van Parijs afgedrongen en hun opstelling, die aan het begin dezer week ongeveer in een richting van oost naar west liep, evenwijdig met de Aisne, de Marne en de Seine tusschen welke rivieren de slag plaats had is daardoor belangrijk gewijzigd. Door het terugwijken van den Deutschen rechtervleugel, gevolgd door het centrum, is de Deutsche linie gedraaid in noord-westelijke richting om een spil, die gevormd wordt door den linkervleugel, en om een steunpunt, dat ter hoogte van Verdun kan worden aangenomen. Het is natuurlijk uit de ontvangen berichten niet op te maken, tot hoe ver de terugtocht der Deutsche linies is noodzakelijk geweest. In de berichten wordt gesproken van afstanden, die varieeren tusschen vijf en twintig en zestig mijlen. Wordt die terugtocht op deze wijze voortgezet, kunnen de Deutsche aanvoerders op den rechtervleugel hunne troepen in de houden en weten zij een débandade tegen gaan, dan is het denkbaar, dat de Deutsche linie over eenige dagen zal zijn opgesteld in een lijn, die van Verdun, over Rheims naar Laon loopt. De vestingen Rheims en Laon, die onbeschadigd in handen der Duitschers zijn gevallen en door dezen zijn bezet, vormen dan uitstekende steunpunten voor de Deutsche troepen. Die vestingen zijn niet beschoten, door de Franschen bij den terugtocht in handen der Duitschers gegeven, en kunnen nu, door de terugtrekkende Duitschers worden gebruikt als reduits voor hunne nieuwe opstelling. Dit is wel zeker op te maken, uit de talrijke maar weinig licht gevende Fransche officieele mededeelingen, dat de opmarsch der Deutsche colonnes benoorden de Seine is tot staan gekomen, en dat daar door de legermachten der bondgenooten een krachtigen, taaie, volhardende tegenstand geboden is, die in sommige opzichten zoo krachtig was, dat de Deutsche troepen niet alleen werden tegengehouden door tot terugwijken werden gedwongen. En dit is dan ook tot nog toe het belangrijkste van dezen slag, die nog steeds wordt voortgezet. Zoolang niet één der beide legers uiteen geslagen en op de vlucht is, van een overwinning geen sprake zijn.

690
695
700
705
710
715
720
725
730
735
740
745
Van het oostelijk gevechtsterrein wordt door den oorlogscorrespondent van de "Tägliche Rundschau" een beschrijving gegeven van de door generaal von Hindenburg behaalde overwinning bij Tannenberg. Generaal von Hindenburg is een der beste kenners van het Oost-Pruisische gebied, waarin die slag werd geleverd. Als leeraar aan de groote krijgsschool te Berlijn was het zijn speciale onderwerp, de mogelijkheid van een strijd in Oost-Pruisen te behandelen, en de krijgsspeloefeningen op de kaart onder zijn leiding, hadden steeds een veronderstelling van dat gebied ten grondslag. Sedert eenige jaren gepensionneerd zijnde, bood von Hindenburg onmiddellijk na het uitbreken van den oorlog zijn diensten weder aan; hij werd belast met het opperbevel over de troepenmacht, die in Oost-Pruisen den Russen weerstand zou bieden.

730
735
740
745
Wat hij daar voeren moest was geen vestingoorlog, waarin de technische meerderheid van het geslacht den doorslag moest geven, maar een veldslag, waarin een legerkorps den veel talrijker vijand omvatte, versloeg en vernietigde. Vandaar het groote aantal gevangenen, en vandaar dat de Russen in wanorde in de moerassen, meren en bosschen ten oosten der linie Grossgardienen-Mühlen-Hohenstein moesten terugtrekken.

735
740
745
De troepen, waarover von Hindenburg het bevel voert zijn voornamelijk landweertroepen, die zich zeer dapper hebben gedragen. Een nieuwe poging der Russen om in dat gedeelte van het oorlogsterrein op te treden is, zooals door den Deutschen generalen staf gemeld wordt, mislukt. Het 22e Russische legerkorps, dat in Finland stond, heeft gepoogd over Lyck in den strijd in Oost-Pruisen in te grijpen. Het werd echter bij Lyck geslagen en teruggedreven. Van het zuidoostelijk gevechtsterrein zijn geen berichten ontvangen, die de tegenspraak tusschen de officieele Russische en Oostenrijksche berichten ophelderen. Het is den Russen gelukt, zoo wordt uit Petrograd gemeld, den linkervleugel van het Oostenrijksche legerkorps dat in de omstreken van Tomarchof en Ravararuska opereert af te snijden. Maar hoe en op welke wijze dit is geschied, en welke resultaten deze afsnijding had of hebben zal is uit de gezonden berichten niet verder op te maken.

Op het Westelijk oorlogstoeel.

Gevechten in België.

750 OSTENDE, 11 Sept. (Reuter.) Gisteren is een vrij hevig gevecht geleverd in de

omstreken van Grembergen en Dendermonde. De Duitschers moesten terug trekken, met achterlating van dertig gevangenen. Zij hadden de stad geplunderd en verwoest. Van de 1400 huizen werden 1100 geheel in de asch gelegd. De kunstwerken en historische herinneringen zijn geheel verdwenen of vernietigd. Talrijke notabelen hadden zij 755 gevangen gemaakt. Tweehonderd burgers werden naar Duitschland gevoerd. Groepen uhlanen werden achtervolgd in de bosschen van Kwaadrecht en Wetteren.

De buit uit Namen.

OSTENDE, 11 Sept. (Reuter.) De Duitschers hebben te Brussel den buit bijeengebracht 760 dien zij te Namen hebben gemaakt, hoofdzakelijk bestaande uit wagens van de artillerie en de genie en paarden.

ANTWERPEN, 11 Sept. (Reuter.) (Officieel.) De provincies Antwerpen en Limburg zijn 765 geheel van Duitschers bevrijd evenals bijna geheel Oost-Vlaanderen. Onze troepen hernamen Dendermonde. Gisteren had in de omgeving van deze stad het laatste gevecht plaats, dat den vijand ernstige verliezen berokkende en eindigde in een definitieven terugtocht. Een Duitse colonne, die van Melle op weg was naar Oudenaerde en Ruyen, maakte in den nacht een teruggaande beweging naar het noorden. Zij werd ter hoogte van Eename tegen gehouden en trok daarop weder in zuidelijke richting. Ons veldleger 770 heeft operaties ondernomen tegen de Duitse troepen voor de versterkte stelling van Antwerpen. Deze operaties welke gisteren werden aangeduid en waarvan het eerste resultaat was de inneming van Aerschot, zijn heden methodisch en met succes voortgezet. Het Belgische leger trok voortdurend verder en bracht den vijand ernstige verliezen toe, te danken aan de actie der artillerie en vooral door het gebruik maken 775 van stukken veldgeschut van zwaar kaliber, welker uitwerking beslissend was.

Van het Fransche oorlogstooneel.

PARIJS, 11 Sept. (Reuter.) Het communiqué van elf uur zegt, dat op den linkervleugel 780 het succes voortduurt. De Fransche troepen zijn voortgerukt ten noorden van de Marne en in de richting van Soissons en Compiègne. De Duitschers hebben groote voorraden munitie en materiaal benevens gewonden en gevangenen achtergelaten. Onze troepen hebben opnieuw een vaandel genomen. Het Engelsche leger heeft zich meester gemaakt van elf kanonnen en belangrijk materieel en heeft van 1200 tot 1500 gevangenen 785 gemaakt. In het centrum is de vijand teruggeweken langs het geheele front tusschen Sezanne en Revigny. In het Argonnen-woud zijn de Duitschers nog niet teruggeweken. In weerwil van de inspanning van deze vijf dagen van vechten vinden onze troepen nog de kracht, om den vijand te vervolgen. Van den rechtervleugel Lotharingen en Vogezen valt niet nieuws te melden.

LONDEN, 12 Sept. (Reuter). De "Daily Telegraph" verneemt uit Nanteuil, dat volgens 790 mededeelingen van gewonde Fransche officieren de Duitse rechtervleugel zoover terugweek, dat ook het centrum genoodzaakt was, terug te wijken, omdat anders de verbindingen zouden verbroken zijn. De generaal Pau, commandant van den Franschen linkervleugel, vernietigde een ammunitiescolonne van zeven K.M., waardoor de Duitse 795 troepen gebrek zullen krijgen aan ammunities.

Op het Oostelijk oorlogstooneel.

Russische successen.

PETROGRAD, 10 Sept. (R. T. A.) Nadat de Russische troepen stormenderhand de 800 versterkte stellingen van Opole en Turobin (Zuiden van Russisch Polen) hadden genomen, vervolgden zij den vijand meer dan 30 wersten. De Russische cavalerie opereert tegen de achterhoede van het Oostenrijksche leger. Na een verwoed gevecht werd Tomaschow (Zuiden van Russisch Polen) genomen. Bij Myszinec en Chorzele (in het Noorden van Russisch Polen) zijn de Duitschers met groote verliezen teruggeslagen. 805

Het 22e Russische legerkorps verslagen.

BERLIJN, 12 Sept. (W. B.) De Generale Staf deelt mede, dat een poging van het in 810 Finland gelegen 22e Russische legerkorps om over Lyck in te grijpen in den strijd in Oost-Pruisen, mislukt is. Het werd bij Lyck verslagen.

Russische successen.

PETROGRAD [PRETOGRAD], 11 Sept. (Petersb. Tel. Ag.) Het is den Russischen troepen 815 gelukt den linkervleugel van het Oostenrijksche legerkorps af te snijden van de troepen, die opereerden in de streek om Tomassof en Ravaruska.

Op Zee.

Het buit maken van de "Bethania".

LONDEN, 12 Sept. (Reuter.) Een telegram uit Kingston op Jamaica meldt, dat een Engelsch schip Maandag het s.s. "Bethania" van de Hamburg-Amerikalijn nam met 600 ton steenkool en levensmiddelen voor zes maanden bestemd voor de kruisers "Dresden" en "Karlsruhe". De "Bethania", die voor zij werd genomen, haar bewapening als hulpkruiser in zee wierp, werd te Kingston aangebracht. De bemanning en 500 reservisten werden gevangen genomen.

825 **Koelbloedigheid.**

LONDEN, 12 Sept. (Reuter). In een te Londen ontvangen brief wordt verhaald: Een Engelsche onderzeeër, die op verkenning uit was, werd beschoten, toen het schip bovenkwam; onmiddellijk dook de boot weer, bleef vier uur onder water, en kwam toen boven om lucht te scheppen. Toen werd de uitzichttoren door een kogel getroffen. Het gat werd gestopt, en de onderzeeër dook opnieuw en wachtte tot het donker was. Zoo kon het schip ontsnappen. Toen aan den jongen commandant gevraagd werd, wat de manschappen deden, gedurende den tijd, dat het schip op den bodem der zee was, antwoordde hij. "Wij speelden bridge en ik won ongeveer vijf shillings."

835 **ENGELAND.**

De niet strijdende oorlogsslachtoffers.

(Van onze Londenschen berichtgever.)

LONDEN, 8 September.

Wij bestudeeren de kaarten en lezen de beschouwingen der militaire specialiteiten over de zuid-oostelijke beweging der Duitsche troepen op: het oorlogsterrein in Noord-Frankrijk en leven in afwachting van de berichten over den afloop van den reusachtigen veldslag, die daar gevoerd zal worden, vermoedelijk reeds geleverd wordt zonder op dit oogenblik eigenlijk precies te weten wat er omgaat. De berichten, die het Engelsche publiek krijgt zijn schaars en wij, Hollanders te Londen, die tot dus verre nog een beteren kijk op den toestand kregen uit de Hollandsche bladen, derven die thans ook, omdat die bladen niet meer in ons bezit komen. 't Is hopeloos voor ons dat ons geheel onthouden wordt te vernemen wat er in het vaderland omgaat! Hoe treurig het op 't vasteland gesteld is, kunnen wij nog schier elken middag zien aan Charing Cross Station, als de trein van Folkestone aankomt, die van daar Belgische vluchtelingen medebrengt. Gistermiddag zag ik zoo'n aankomst weder. Het voorplein van het station stond vol van belangstellenden. De Belgische refugees, mannen, vrouwen, kinderen, niets meer in de wereld bezittende dan de vaak schamele kleeding aan den lijve en een bundel kleeven, kwamen van het perron. Zij stapten in de groote motor-char-à-bancs, die voor hen gereed stonden. Boven op de imperiale werden hun bundels gestapeld, de menschen zaten in de voertuigen, blijkbaar uitgeput van doorgestane angst, ellende, vermoeienis, om diep medelijden mede te hebben. En toch kwam er op het gelaat dier vrouwen nog een glimlach; en toch lichtten die mannen nog hand en pet en sommigen hunner beantwoordden met 'n hoera, het gejuich der Londensche menigte, toen de motors heen-reden, om hen te brengen naar de lokalen waar het comité voor onderstand dier vluchtelingen hen met raad en daad zou ter zijde staan; zij gevoelden zich blijkbaar verlucht, veilig, die arme Belgen, nu zij waren in het land der Britten, die hun ter wille ten oorlog zijn gegaan.

Daar reden zij heen en spoedig daarna was het plein voor het station weder ontruimd - tot hedenmiddag misschien een dergelijk droevig tooneel den Londenars wederom duidelijk zal maken wat de ramp des oorlogs beteekent. Het Strand en omgeving kreeg zijn gewoon aanzien van dezen tijd weder: de venters met vlaggetjes; de kranten-verkoopers; af en toe een troep recruten, die naar de oefenings-plaatsen geleid worden - precies zooals wij het nu reeds gedurende een maand gewend zijn geraakt. En voor het overige moeten wij ons behelpen met hetgeen en het officieele Pers-Bureau en de dagblad-correspondenten op het vasteland ons weten te vertellen. Hierheen steeds een nieuwe stroom van vreemdelingen, terwijl Parijs ledig loopt. "Mij werd medegedeeld," dus schrijft een correspondent der "Daily News", "dat gedurende de laatste drie weken niet minder dan 1.750.000 menschen Parijs hebben verlaten; sommigen omdat zij bang waren; anderen omdat zij onder de wapenen moesten gaan; weer anderen omdat de kustplaatsen hun veiliger schenen, of ook wel omdat zij meenden dat zij het voorbeeld der Fransche Regeering hadden te volgen. "De banken, de hotels, de winkels in de Rue de la Paix, de Avenue de l'Opéra en aan de boulevards zijn voor een groot gedeelte gebarricadeerd met platen staal; de groote hotels zijn voor een groot deel in hospitalen veranderd. "Geen der gewonden van 't gevechts-terrein is tot dusverre naar Parijs gebracht ofschoon er voor hen 100,000 bedden gereed staan. Zij zijn vrijgehouden in verband met den ontzettenden slag, die elk oogenblik dicht bij

de stad verwacht wordt." Philip Gibbs, een der medewerkers der "Daily Chronicle", die om Parijs de versterkingen was wezen bekijken, deelt over zijn terugkeer naar de stad het volgende mede, gedateerd 6 September:

885 "Mijn tocht naar Parijs, nadat ik langs de westelijke en zuidelijke wegen gegaan was, zal voor mij onvergetelijk blijven. Ik ging naar de stad toen duizenden en tienduizenden haar ontvluchtten. "Het was onmogelijk niet een rilling over zich te krijgen bij het zien dier bevolking zich langs verschillende wegen in wanhopige vlucht van Parijs verwijderende. Er waren oogenblikken, dat het mij toescheen dat het 890 het verstandigst zou wezen om te keeren en met den stroom mede te gaan in plaats er tegen in. "Het was één groote vloed van lijdende en door vrees voortgedreven menschen, wegstreamende in tal van kanalen, en afvloeiende naar het zuiden van Frankrijk; het was schier onbeschrijflijk door het vreeselijke en medelijden-wekkende er van. Langs den weg van Tours naar Parijs bewogen zich onafgebroken over een 895 afstand van zestig mijlen steeds menschen – heusch, ik overdrijf niet, ik schrijf de besliste waarheid. Het waren allen menschen, die er aan gewanhoopt hadden te zullen heen komen door de dichte massa's medeburgers, die gekampeerd waren om de spoorwegstations en die besloten hadden langs den weg te gaan, als de eenige kans om te kunnen ontkomen. Zij kwamen, in allerlei voertuigen – in taxi's, waarvoor rijke 900 menschen fabelachtige sommen betaald hadden; in auto's, die ontkomen waren aan opvordering door militairen; in boerenwagens, vol geladen met verschillende gezinnen en stapels huiselijke benodigdheden; in winkel-wagens, getrokken door paarden, die al bijkans dood-gereden waren door de menschen-massa achter hen opgehoopt; in hittenwagens en kinderrijtuigjes. "Vele menschen, goed-gekleed en blijkbaar behoorende tot 905 de gegoede burger-klassen, duwden kruiwagens zooals de venters, maar in plaats van stapels kool, duwden zij voort slapende zuigelingen en kleine kinderen, die in den aanvang in den tocht een nieuw vermaak en pret vonden. Maar de meeste menschen gingen te voet.

"Zij stapten voort – o, zoo dapper! – dragende hun zuigelingen en de kleinere 910 kinderen aan de hand houdende. Zij waren van allen stand – rang en rijkdom bestonden niet in dit drama voor allen. Elegante vrouwen, wier schoonheid bekend is in de Parijsche salons, wier luchthartigheid vroeger misschien het hoofddoel huns levens was, stonden nu gelijk met de boerinnenmoeders der Fransche voorsteden en met de "midinettes" van Montmartre – en hun moed verloren zij zoo spoedig niet. "Het was een 915 droevige weg. Overal zag men menschen, die langs den kant van den weg in zwijm waren gevallen en arme oude menschen, die niet verder konden, en die aan den kant zaten onder de heggen, zacht weenende of den jongeren smeekende verder te gaan en hen maar aan hun lot over te laten.

"Jonge vrouwen, die zoo flink op stap gegaan waren, hadden haar voeten doorgelopen 920 of waren lam geworden, zoodat zij voortdachten met lijnen, die op haar teekenden om lippen en oogen. Velen der taxi's, voor duur geld gekocht, en vele auto's waren stuk gereden, toen ik hen passeerde en waren verlaten door de bezitters er van, die maar besloten hadden verder te loopen.

"Boerenwagens waren in slooten gereden en hadden wielen verloren. Kruiwagens, te 925 zwaar geladen om geduwd te worden, waren omgekanteld en al wat er op gelegen had, lag langs den weg verspreid en de kinderen waren verder gedragen, tot eindelijk de duisternis kwam en hun eenige schuilplaats was een hooiberg langs den weg onder het maanlicht.

"En toch, toen ik eindelijk te Parijs kwam – tegen dien aftochtsstroom in scheen het 930 een noodelooze vrees, die al deze menschen had doen vluchten.

"Parijs stond nog ongerept. Geen granaat had nog deze stad van pracht gehavend. Ik dankte den Hemel dat voor een wijle althans het gevaar was afgewend..." 935 Telkens kan men tegenwoordig in de Londensche bladen lezen, dat Duitschers zijn veroordeeld tot een hooge boete of een paar maanden gevangenisstraf, omdat zij zich niet bij de politie hebben laten inschrijven of omdat zij zich verder dan vijf mijlen van hun woning verwijderd hadden. Want Duitschers en Oostenrijkers hier, die bij het uitbreken van den oorlog dit land niet verlaten hebben, beleven thans een alles behalve aangename tijd. Mij werd dezer dagen verteld van een Duitscher, die reeds 940 jaren en jaren te Londen woont en gehuwd is met een Engelsche vrouw, doch er nooit over gedacht had zich te doen naturaliseeren. Toen de oorlog uitbrak, bleef hij om zijn zaken en om vrouw en kinderen hier. Elken dag moet hij uit de voorstad, waar hij woont naar de City, die meer dan vijf mijl van zijn woning is verwijderd. Elke ochtend moet hij alvorens naar de City te gaan, den omweg maken naar het politie-bureau om de vergunning te vragen, die hem toestaat de vijf mijlen te overschrijden 945 en elken middag moet hij, vóór hij naar huis teruggaat, in de City weder zoo'n vergunning halen. Zijn vrouw, Duitsch geworden door de nationaliteit van haar man, heeft in haar buurt haast geen leven meer. En zoo zijn er velen te Londen. Hoeveel

950 Duitschers er vóór den oorlog wel in deze stad woonden, is moeilijk te zeggen; ik heb
het cijfer hooren noemen van 85,000, maar er zijn er misschien veel meer geweest. Op
dit oogenblik zijn er nog bij de politie geregistreerd 27,944 Duitse mannen en
vrouwen en 9,349 Oostenrijksche mannen en vrouwen, en buiten Londen zijn er in het
land nog ongeveer een honderdduizend ingeschreven. Bovendien zijn er thans eenige
duizenden Duitschers gevangen in concentratie-kampen in verschillende deelen des
lands.

955 LONDEN, 9 September.

Oorlogsindrukken.

Het is te begrijpen dat, na alles wat achter ons ligt, de tijdingen, die thans van
het oorlogsterrein in Frankrijk tot ons zijn gekomen, hier een aangenamen indruk
960 hebben gemaakt, ook al is men zoo verstandig daaraan nog geen overdreven
verwachtingen vast te knopen. Wij krijgen hier het nieuws maar van één kant te
hooren en ofschoon datgene, wat door het officieele persbureau zoowel hier als in
Frankrijk wordt openbaar gemaakt, den schijn heeft volkomen juist te zijn, zonder
eenige aandikking in gunstigen zin, toch zal wel niet alles bekend zijn, noch, al is
965 het aan de autoriteiten bekend, publiek gemaakt worden. Sedert wij nu – blijkbaar
voor de naaste toekomst – zelfs alle Hollandsche bladen missen, kunnen wij op niets
anders afgaan dan op hetgeen ons hier wordt medegedeeld. Nochtans, die laatste dagen
zijn voor de geallieerde troepen blijkbaar gunstig geweest en de Duitse legers
hebben een beteekenisvolle terugtrekkende beweging moeten maken; de tijd zal leeren
970 of die beweging al een gevolg was van ernstige nederlagen dan wel of zij een
tactische manoeuvre was, met het doel spoedig des te heviger op hun tegenstanders te
kunnen aanvallen.

De militaire medewerker van de "Times," aan wiens beschouwingen hier veel beteekenis
wordt gehecht, stelt vanochtend in het licht, dat de aanval der geallieerden langs de
975 geheele gevechtlinie natuurlijk ten gevolge heeft een aantal meer of minder
afzonderlijke veldslagen, doch dat succes of verlies op een deel dier linie
natuurlijk moet beïnvloeden het lot op andere plaatsen. Bijaldien de Duitschers door
het centrum heenbreken, of bijaldien hun twee legers in Lotharingen forceeren en de
Moezel overtrekken tusschen Epinal en Toul, zullen, vooral in eerstgenoemd geval, de
980 gevolgen ernstig zijn voor de geallieerden. Indien anderzijds de geallieerden zich op
die punten handhaven, den Duitschen rechtervleugel omtrekken en dien verpletteren en
op de achterhoede der Duitse noordelijke legers ingaan met massa's-cavalerie, dan
zal de Duitse voorhoede danig gehinderd worden. Beide partijen nemen hun kansen
waar en de overwinning, van welken kant ook, moet noodzakelijkerwijze meer dan een
985 gewone overwinning zijn. Overwinning door wie dan ook zal groote strategische
gevolgen hebben, bijaldien de uitputting der troepen aan het einde van den strijd den
overwinnaar niet zal beletten de vruchten zijner overwinning te plukken.

De schrijver meent dat vermoedelijk drie millioen man betrokken zijn in dezen grooten
slag en dat gehoopt mag worden dat de Engelsche en Fransche troepen in goeden staat
990 zijn. De doorgestane vermoeienissen zijn voor beide partijen gelijk geweest; de
verliezen waren groot, doch vermoedelijk hebben de Duitschers het meest geleden,
terwijl in hun nadeel zal zijn het verlies van zooveel officieren, wat bij Duitse
legers vooral van beteekenis is, omdat in hun stelsel de officier alles is en de rest
van ondergeschikte beteekenis, terwijl in het Fransche, meer democratische stelsel de
995 gevallen officieren gemakkelijker vervangen worden. Het nieuws, thans tot ons
gekomen, noemt hij in elk geval gunstig, want als de aanvallende beweging van den
vijand niet meer dan bedwongen is, beduidt zulks in elk geval dat het doel der
Duitse strategie niet is bereikt.

Hij wijst dan op de groote beteekenis van het besluit der drie verbonden mogendheden
1000 om niet ieder op zich zelf vrede te sluiten. Engeland zal alleen vrede kunnen sluiten
op zijn eigen voorwaarden en het weet zeer wel, dat Duitschland nog lang niet in een
toestand is om die voorwaarden te zullen aanvaarden. Nu Engeland tegen zijn wil in
den oorlog is gewikkeld, zal het doorgaan tot het bittere einde, welke tegenslagen de
Bondgenooten ook zullen hebben te verduren en desnoods volhouden jaren lang om

1005 Duitschland tot rede te brengen. Engeland, zegt hij, zal het eerste jaar op de been
brengen een millioen man, twee millioen in het tweede jaar, drie millioen in het
derde en na vijf jaar een zéér goed leger bezitten. Daarom dient men hier kalm zijn
gewone doen te volgen; de handel herstelt zich van den eersten schok en de toestand
in Duitschland is geheel anders en zal daar steeds slechter worden. En hij besluit:
1010 "Erger als hij is dan Philips, erger dan Napoleon, veel erger dan Lodewijk XIV, moet
er een einde gemaakt aan deze "Kaiser Pest". Het nam de volkeren van Europa vijftien
jaren oorlog-voeren en lijdten om zich te vereenigen op groote schaal tegen Napoleon.
Het kostte maar vijftien uren om de Bondgenooten te vereenigen tegen Duitschland en

1015 ofschoon de worsteling lang en bitter moge zijn, wij, Engelschen, zullen blijven
vechten, desnoods een geslacht ver, want als een groote crisis als deze komt in de
geschiedenis van een volk, dan is dat geen quaestie om af te doen bij vergelijk, doch
is het een quaestie op leven en dood." En deze meening van den "Times"-correspondent
is zeker de meening van het geheele Engelsche volk; niemand kan men spreken of het
1020 heet: "Het kan duren zoo lang als het wil; het moge kosten wat het wil, wij zullen
geen vrede sluiten vóór het Duitsche militairisme voorgoed gebroken is." Dat zal
schatten kosten, doch finantieel staat Engeland zeker sterk genoeg. De Minister van
Finantiën, Lloyd George, heeft gisteren tot een deputatie van de Vereeniging van
Gemeente-besturen gezegd, dat de inkomsten der schatkist lang niet onbevredigend
1025 waren, want dat tot 5 September j.l. de inkomsten slechts twee millioen pond ongeveer
lager waren geweest. Van de honderd millioen pond het Parlement voor den oorlog
toegestaan, was tot Zaterdag j.l. 26½ millioen uitgegeven, zoodat de oorlog per week
ongeveer gekost had 5 1/4 millioen (sterling), waaronder de zéér hooge, niet meer
terugkeerende mobilisatie-periode, dus zal dit zijn 265 millioen pond 's jaars. Het
geldt dus hier nog steeds:

1030 We have got the ships, we have got the men We have got the money too. Iedereen is
thans aan den kant der Regeering, vóór den oorlog tegen den diepgehaten vijand. Zelfs
de suffragettes staan nu aan den kant van het Ministerie. Gisteravond was het Londen
Opera House stampen stampvol om Miss Christabel Pankhurst te hooren spreken. Vrouwen
uit alle rangen der Londensche wereld vulden het gebouw en brachten de teruggekeerde
1035 bannelinge een overweldigende ovatie. Zij zeide in haar rede, dat verliezen door
Engeland en overwinnen door Duitschland een ramp zou zijn voor de vrouwen, omdat in
de Engelsch-sprekende landen de invloed der vrouw oneindig grooter was en haar
politieke rechten van meer beteekenis dan elders ter wereld, terwijl de positie der
vrouw in Duitschland zéér onbeduidend was en bijkans hopeloos. Wilden de vrouwen in
1040 de wereld kans hebben aan invloed te winnen, dan moet Engeland dezen oorlog winnen.
En onder groote hilariteit - kan het anders? - zeide Miss Pankhurst: "Ik ben het eens
met den Eersten Minister - ja, ik ben het eens met hém en ik hoop, dat ik het nooit
meer oneens met hem zal worden - dat wij niet kunnen toelaten, dat geweld de
overmacht zal krijgen over vrijheid, en als het noodig was, zouden ook de vrouwen van
1045 Engeland bereid gevonden worden om op het oorlogsveld tegen den vijand te strijden."
De geestdriftvolle meeting werd besloten met het zingen van de "Marseillaise".
Ik deelde deze week een en ander mede uit hetgeen onze landgenoot de heer Poutsma te
Berlijn gezien had. (Dit schrijven is niet door ons ontvangen. Red. H.) Hij is thans
te Londen teruggekeerd en toen ik hem gisteren sprak, vertelde hij nog een en ander
1050 uit de Deutsche hoofdstad. "Het merkwaardigste vond ik wel," zeide hij, "dat oorlogs-
proclamaties, aangeplakt over geheel Duitschland, waarin tot mobilisatie werd
opgeroepen, gedrukt waren in twee kleuren, zwart en rood en allen het jaartal 1912
droegen. Het cijfer twee was met blauw potlood doorgehaald en vervangen door het
cijfer 4 en alle volgende proclamaties, ook die waarbij de *Landsturm mit Waffe* - niet
1055 die *ohne Waffe* die is nog niet opgeroepen - werd gemobiliseerd, waren aanvankelijk
met 1912 gedrukt geweest. Bewijs dus dat Duitschland twee jaar geleden reeds geheel
op een oorlog was voorbereid. Ik moet erkennen dat alles bij het leger prachtig was
ingericht; alles liep prachtig, er ontbrak niets voor de troepen, zelfs banken waren
gereed om in de goederenwagens gezet te worden, zoodat de soldaten daarop konden
1060 zitten, toen zij vervoerd werden. Toen ik 24 Augustus Berlijn verliet was ieder het
eens dat zes millioen man onder de wapenen waren en dat in het uiterste geval twaalf
millioen beschikbaar kon zijn. De autoriteiten te Berlijn deden alles om daar den
toestand zoo normaal mogelijk te houden. Eigenaardig vond ik o.a. dat, toen sommige
families bericht hadden gekregen van sneuvelen van bloedverwanten en de vrouwen in
1065 rouwkleederen verschenen, een aanplakbiljet verscheen, waarin aangeraden werd, doch
zoo dat het veel had van een verbod, om die kleeding niet te dragen. Aangeraden werd
geen uiterlijke teekenen van rouw te dragen vóór de oorlog geëindigd was."
Nog altijd brengen de booten van het vasteland menschen aan, die gedurende eenige
weken daar "gestrand" waren, ook al wordt hun aantal steeds minder; de meesten zijn
1070 Engelschen en Amerikanen. De "Zeeland" heeft dagen gehad van zeven-, acht-, zelfs
elfhonderd passagiers en moest soms twee booten doen varen. Van hier naar Vlissingen
hebben de booten nagenoeg niets meer te doen, gewoonlijk bedraagt het aantal
dergenen, die van hier over gaan om en bij de zeventig. De Ostende-boot zal voortaan
niet meer Folkestone aandoen, doch de Theems opvaren naar Tilbury, omdat daar meer
1075 ruimte is de Belgische vluchtelingen te helpen en ook omdat daar een betere sanitaire
inspectie mogelijk is ten aanzien dergenen, die een of andere besmettelijke ziekte
mochten hebben.

Een slachtoffer van den oorlog, of beter gezegd iemand wiens dood door den oorlog
verhaast is, is Sir Henniker Heaton, het bekende oud-Parlements-lid. Hij was voor den

1080 oorlog wegens ziekte naar Karlsbad gegaan en behoorde tot de Engelschen, die na een
lange en vermoeiende tocht na het uitbreken van den oorlog, in Zwitserland kwamen.
Daar is hij eergistermorgen op 66-jarigen leeftijd overleden. Hij ging reeds op
jeugdigen leeftijd naar Australië, waar hij zijn fortuin maakte en was o.a. de
1085 vertegenwoordiger van Nieuw-Zuid-Wales op de Amsterdamsche wereld-tentoonstelling
van 1883. In het Parlement had hij voor Canterbury zitting van 1885 tot 1910, in welk
laatstgenoemd jaar hij zich niet herkiesbaar stelde. Men zou kunnen zeggen dat hij
een tweede Rowland Hill is geweest. Hill is, zooals men weet de man, die het
stuiversport in Engeland invoerde en Sir Henniker Heaton was degene, die in het
1090 Parlement steeds op vriendelijke wijze "over hoop" lag met den Minister der
Posterijen. Telkens en telkens weder trachtte hij het postwezen te verbeteren,
waarvan hij bijzondere studie had gemaakt en het is een onomstootelijk feit dat aan
zijn heilzame kritiek tal van verbeteringen bij de posterijen te danken zijn geweest.
Aan zijn onvermoeid werken is zeker te danken geweest dat er een stuiversport is
1095 ingevoerd tusschen Engeland en zijn koloniën en de Vereenigde Staten. Hij heeft niet
meer verwezenlijkt gezien zijn ideaal van een algemeen stuiversport in het brieven-
verkeer tusschen alle landen ter wereld.

DUITSCHLAND.

(Van onzen correspondent.)

1100 **Wat de Deutsche generale staf en een Duitsch officier mij vertelden. *)**

BERLIJN, 8 September.

De Deutsche regeering heeft op gezag van den generalen staf officieel meegedeeld, dat
Fransche en Engelsche soldaten gebruik maken van dum-dum-kogels, dat deze kogels
vervaardigd zijn namens de Fransche en Engelsche autoriteiten en namens deze
1105 autoriteiten uitgedeeld werden aan de troepen. En de Deutsche regeering dreigt met
het gebruik maken van hetzelfde, krachtens de Haagsche conventie van 1899,
ongeoorloofde middel, wanneer Frankrijk en Engeland doorgaan met dezen gruwel. Welk
bewijs heeft de regeering voor een dergelijke zware beschuldiging – door den keizer
herhaald in diens telegram aan president Wilson? Dat bewijs moest, vooral na het
1110 verwijt, weken geleden in de Fransche en Engelsche pers, dat Deutsche soldaten
geschoten zouden hebben met dum-dums – waarvoor het bewijs echter nog niet geleverd
is – wel heel afdoende zijn vóór de regeering met haar pertinente verklaring voor den
dag kon komen. De stukken van overtuiging nu zijn in het Deutsche ministerie van
buitenlandsche zaken door een majoor van den generalen staf getoond aan Berlijnsche
1115 journalisten, verbonden aan binnen- en buitenlandsche bladen.

De majoor van den staf liet zien Fransche geweerkogels – het Fransche fabrieksmerk
stond er in gedrukt – met koperen mantels, waarvan de punt schuin gevijld was,
waarvan de mantel diepe kepen vertoonde, aangebracht door het stevig drukken met een
tang. Deze bewerking is voldoende om den kogel, zoodra hij op het been slaat, een
1120 schuinen loop in het lichaam te doen nemen, om de zachte loodkern uit den mantel te
doen treden, waardoor zeer gevaarlijke en pijnlijke wonden ontstaan. Nu heeft het
iedere soldaat echter in zijn macht uit een gewonen kogel met een vijl of een tang
een dum-dum te maken. En zulke kogels mag men niet op rekening van de Fransche
militaire autoriteiten schrijven. Doch bij Fransche krijgsgevangenen, vooral bij
1125 Schirmek, Montmedy en Longwy gevangen genomen, vond men ook vele patronen met stalen
mantels, waarvan de spits verwijderd was, waarin gaten geboord waren aan den
afgeplatten top van vijf millimeter breed en zeven millimeter diep. Deze gaten, ik
heb me er van kunnen overtuigen, konden alleen langs machinalen weg geboord zijn. De
1130 wanden van het gat waren glad als een spiegel, de krater was absoluut zuiver
kegelvormig. Dit was geen soldatenwerk meer op eigen gezag en manier. Hiervoor
moesten machines bestaan. En de generale staf deelde mee, dat in Longwy een
dergelijke boormachine gevonden is. Van zulke kogels nu hebben de Duitschers kisten
vol gevonden, die verpakt waren in hoopjes van zes of acht. Het karton van deze
pakjes droeg den stempel, het cijfer van de Fransche fabriek. Ik heb met eigen oogen
1135 een dergelijk pakje gezien, dat gevuld was met acht machinaal uitgeholde patronen. Nu
zouden achterdochtige menschen kunnen zeggen, dat Duitschers inkeeringen gemaakt
kunnen hebben in Fransche patronen met een tang en een vijl, zelfs dat Duitschers
gaten geboord kunnen hebben in Fransche patronen. Maar dan zouden zij ook stevig
karton hebben moeten laten bedrukken met Fransche fabrieksstempels en fabrieksnummers
1140 en fabriekshieroglyphen om in dit karton, – keurig met een touwtje toegebonden, de
pakjes van zes en van acht dum-dums te stapelen... De Deutsche generale staf beweert
de bewijzen te hebben, dat soldaten op bevel van de Fransche officieren patronen met
vijl en tang veranderden in dum-dums. Een scepticus zal zeggen: "vóór ik dit geloof,
1145 moet ik eerst deze bewijzen kennen." Maar voor de bewering, dat men bij Fransche
soldaten patronen gevonden heeft, die machinaal veranderd werden tot dum-dums,

1150 daarvoor zijn de bewijzen inderdaad geleverd. Is er ook met deze dum-dums geschoten? Ja, werd ons gezegd, na gevechten met Fransche troepen zijn dum-dum-verwondingen geconstateerd bij Duitsche militairen, geconstateerd door Duitsche officieren van gezondheid met de grootste verontwaardiging, geconstateerd door Duitsche officieren met den grootsten schrik.

1155 Ik heb vanmorgen zelf een officier gesproken, een door een schrapnell gewonden majoor, een zeer kalm en betrouwbaar man, die me verklaarde, dat hij met eigen oogen de gruwelijke verwondingen gezien had door dum-dums veroorzaakt, de typische verwonding van een klein gat in de borst, waar de kogel binnen gedrongen was en een blessuur als een vuist zoo groot in den rug, waar het vleesch verscheurd was en men de beensplinters zien kon. Men heeft ook bij Engelsche gevangenen dum-dums gevonden. Maar dergelijke kogels met den Engelschen fabrieksstempel zijn ons niet getoond. Echter werd meegedeeld, dat deze nog niet ontvangen waren door den generalen staf te Berlijn, die wel bericht gekregen had, dat zij spoedig ter plaatse zouden zijn. En de

1160 gewonde majoor, dien ik vanmorgen sprak, vertelde, dat hij in België patronen gevonden had, veranderd in dum-dums, waarin de Engelsche plaats van fabricage gedrukt stond. Ik heb zonder eenige commentaar meegedeeld wat ik hoorde, en wat nog meer zegt, wat ik zag.

1165 Ik sprak hierboven van den gewonden majoor, wiens naam ik niet noemen zal, omdat dit niets ter zake doet en omdat hij liever niet genoemd wil worden. In het ernstige gevecht tusschen de Duitsche en Fransche troepen niet ver van Charleroi, tusschen Maas en Sambre, waar de Franschen verslagen werden, kreeg hij zijn verwonding in arm en been. Het been was genezen, den arm droeg hij nog stijf, levenloos. Deze Duitsche officier was een eenvoudig, kalm, bijna somber man. Het kostte moeite hem aan het

1170 praten te krijgen. Geen woord van overmoed kwam over zijn lippen. Geen oogenblik vroeg hij de aandacht voor het lijden van zichzelf en de zijnen. Geen klacht uitte hij over zijn vijanden. En alleen wanneer het gesprek kwam op de dum-dums en op de Belgische franc-tireurs, dan tintelde er meer leven in de woorden van dezen ernstigen man, die de ellende van te nabij gezien en gevoeld had om in bravour- of

1175 hoerastemming te geraken. Hij vertelde me van de franc-tireurs in België: hoe de bevolking van het platte land niet deed aan dit onverhoedsch schieten op Duitsche troepen uit gesloten huizen, uit zolderramen en kelderluiken, hoe alleen de Belgen in de steden en van de industriecentra éérst de voorste Duitsche troepen kalm door de straten lieten trekken om dan op de geen kwaad vermoedende andere troepen, die

1180 volgden, te schieten. Hij vertelde me, hoe hij vrouwen had zien schieten. Hij vertelde me, hoe vooral de geestelijkheid hulp verleend had bij deze onverhoedsche aanvallen, die bestraft moesten worden met den kogel en met brandstichting. Hij had gezien hoe op een kerktoeren een artillerie-officier en een geestelijke signalen gegeven hadden aan den vijand, hoe overall op de wegen fietsers, burgers,

1185 verkenningsdiensten deden voor de Fransche troepen. Zoodra hij met zijn troep door een dorp trok, renden de fietsers weg, luidden de kerkklokken. De Franschen werden meer gebaat door deze verkenningsdiensten van de burgers, dan door de tochten van hun vliegers, die over het algemeen verbazend hoog vlogen, stellig wel op drie duizend meter.

1190 De Belgische soldaten waren niet "auf der Höhe", zooals de Duitsche majoor het uitdrukte. Zij werden niet als vol beschouwd tegenover de Duitsche militairen. Doch de Fransche soldaten, "onze eerlijke vijand", waren veel beter. Vooral hun artillerie werkte uitnemend. De infanterie minder goed, omdat zij over het algemeen te hoog schoot. De Franschen toonden een opmerkelijke vrees voor het gevecht van man tegen

1195 man. Tot zoo ver lieten zij het nooit komen. Naderden de Duitschers tot een honderd meter, dan waren de Franschen niet meer te houden. En dezelfde vrees legden zij aan den dag voor de zware Duitsche veld-artillerie. Bewondering had de majoor voor de kunst van de Franschen om goede dekking te zoeken en voor hun moed om een verschansing terug te nemen, waaruit zij even te voren gejaagd waren. Met élan gingen

1200 de Fransche soldaten terug naar een pas verloren terrein, niettegenstaande zij er hun gedoode en gewonde broeders zagen liggen.

1205 Geen smalend woord aan het adres van den vijand hoorde ik van dezen ernstigen man, geen woord van lof voor zijn eigen soldaten. Ik moest werkelijk telkens weer vragen om een kort antwoord te krijgen. En uit zich zelf kwam hij pas los, toen hij – die ook gevochten had in de Afrikaansche kolonie[t]s – vertelde van zijn reis door Java, hoe mooi en hoe interessant hij dit land gevonden had.

1210 Toen ik op straat kwam, nog onder den indruk van dit alles, hinderden me nog sterker dan anders de tallooze vlaggen, die uit alle Berlijnsche huizen vroolijk wapperden in den warmen zomerzon, ter eere van den val van Maubeuge.

*) [Wij plaatsden den hier volgenden brief van onzen Berlijnschen correspondeen[t], wijsl daaruit

- 1215 duidelijk blijkt, op welke gegevens de beschuldiging van den Duitschen Keizer berust heeft. Wij herinneren daarbij nog eens aan hetgeen wij in ons Donderdagavondblad overnamen uit de *Münchener Medizinische Wochenschrift*, waar uit wij den inhoud vermeldden van een artikel van prof. W. Straub te Freiburg i. Br.; daarin werd van de Fransche kogels gezegd: zij zijn massief, zij hebben een, door galvanisatie verkregen, zeer dunnen mantel, welke zelfs bij versplintering geen nadeel kan verwekken. (D.w.z. dat het geen gevaar verwekt als er dumdkogels van gemaakt worden). Red. H.]
- 1220 **Een onderhoud met den Duitschen Keizer.**
LONDEN, 12 September. (Eigen Bericht.) De "Times" verneemt uit New-York, dat de nieuwe Duitse gezant in Mexico, von Eckhardt, daar is aangekomen. De gezant vertelde dat hij even voor zijn vertrek een onderhoud had met den Duitschen keizer. De Keizer zou hem hebben gezegd: Wij moeten Frankrijk overmeesteren of sterven. Parijs moet worden genomen en het Fransche leger onderworpen, daar de bedreiging van het Fransche militarisme voor goed vernietigd moet worden. Hoe lang het zou duren eer het doel was bereikt, was natuurlijk niet te zeggen, maar het Duitse leger zou Parijs nemen.
- 1230 **Vluchtelingendorp.**
't Is ver van de mensen: een half uur fietsen van 't naaste spoor- of tramstation. Boven, waar de officierswoningen staan, en waar nu twee pleegzusters verblijven, heb je een prachtig uitzicht, zie je 't violet van de bloeiende hei verder op donkerder bronzen, dan in groene denboschen overgaan, die weer verzwakken in indigo-blauw.
- 1235 Daar, op de Veluwsche hei, is opeens een dorp ontstaan, dat, helaas, misschien wel 't zielental van een klein stadje zal bereiken. Een plotselinge groei, die ons in gedachten van 't rustige Nederland naar Amerika brengt. Huzaren, met infanteriegeweer, bajonet op, bewaken alle toegangen. Langs den weg, op 'n honderd meter afstand van 't kamp, zitten talrijke nieuwsgierigen; ze hebben zelfs binocles meegebracht. Maar niemand wordt toegelaten – terecht. De welwillende
- 1240 regeeringscommissaris dr. Hendrik Muller, de "burgemeester" van deze tijdelijke stad, zoals hij genoemd is, maakte echter een uitzondering voor den verslaggever van 't "Handelsblad". Zodoende kon 't publiek iets over de Belgische vluchtelingen hooren, zonder dat zij zelven 't gevoel hebben, dat ze "te kijk worden gezet." Tusschen de houten loodsen, voor korten tijd nog stallen en bergplaatsen, wandelde ik rond, en zag de vreemdelingen, meestal klein ras, 'n beetje armelijk gekleed. Achthonderd, (als dit gedrukt wordt, allicht over de duizend). Hoe krijg ik een overzicht, van die velen, die allen nu een geschiedenis hebben?
- 1245 Voor een klein houten huisje, waar anders een adjudant-onderofficier zitting houdt, maar waar nu met krijt op de deur staat: "Curé" wachten 'n aantal menschen. Daar is een middelpunt. Pastoor Drees van Mouland zit er, echte gezonde Vlamingenkop van Jan van Eyk, die me begroet met de schertsende woorden: – "Ik ben de gefusilleerde pastoor". Dat blijkt men namelijk verteld te hebben. Maar hij heeft er 't leven afgebracht.
- 1255 Hij geeft briefkaarten aan den een en schrijft ze voor den ander. Er zijn vrouwen, die al 'n week lang elken dag aan hun man, daarginds, schrijven. Zoals een klein vrouwtje, miserabel klein en bleek met 'n miserabel klein kindje, dat juist weg gaat. Vijf dagenlang heeft ze met haar man, bevend, ineengedoken van schrik, zich in hun slaapkamer verscholen gehouden. De Pruisen trokken al die vijf
- 1260 dagen door 't dorp – 't zware stappen van de voorbij marcheerende regimenten was niet van de lucht, maar ze deden geen kwaad. Tot ze in eens begonnen te schieten, de huizen binnen drongen – hen vonden, den man als gevangene mee namen en haar weg joegen, 't dorp uit. Waarom? Daar pijnigt ze nog haar arme hersentjes over. En of de man nog leeft, weet ze niet. Maar 't zijn meest mannen; ze dragen trotsch een lintje met de Belgische kleuren in 't knoopsgat. – "Ja", zegt de pastoor, "'t Belgische hart zal er nooit uitgaan". – "Is u gevluht, meneer pastoor?" – "Neen, wij drie
- 1265 geestelijken (er zijn er drie) zijn hier vrijwillig gekomen. Het volk moet toch zijn godsdienstplichten houden. "En in mijn gemeente had ik niet veel meer te doen. In den nacht zijn de Pruisen gekomen. Ze wisten precies den weg: ze hadden gidsen bij zich, maar niemand weet, wie dat zijn, want ze hadden hun gezicht bedekt... Die hebben vroeger zeker in ons land hun brood verdiend... "Tegen den morgen kwamen de Duitschers op mijn huis aan. Ze namen niet de moeite, te bellen; ze braken de deur maar stuk. Den sleutel van de kerk wilden ze van me hebben, want de Belgische vlag moest er af. Daarbij vertelden ze me: "Wir werden diese Gegend in die Luft sprengen".
- 1270 "Kan ik eerst ten minste nog de mis lezen?" vroeg ik. "Weiss nicht", zei de officier en haalde z'n schouders op." De pastoor wordt warm, als hij verder over 't optreden
- 1275

van de Duitschers begint te praten, 't eene verhaal na 't andere vloeit van zijn lippen. Van 't dappere vrouwtje te Fouron, dat verontwaardigd naar buiten kwam, toen de Pruisen haar aardappelveld plat traptten, en dat toen werd doodgeschoten... Hier kwamen de twee andere priesters binnen. De eene begon, spontaan, ook te vertellen, en daar 't hier iets zelf doorleefds betreft van een ontwikkeld, geloofwaardig man, schrijf ik het nog op. – "Mij hebben ze den 13 Augustus 's namiddags te drie uur gevangen genomen. Eerst bracht een officier me naar alle waterputten – daar moest ik uit drinken, om te bewijzen, dat 't water niet vergiftigd was. Toen moest ik tot acht uur 's avonds met een schepen voor 't gemeentehuis staan. Men zocht intusschen overal naar wapens, en men vond er geen; er konden er ook geen zijn, alles was ingeleverd. Is 't niet waar, mannen?" (tot de toehoorders buiten). Een, bruinharig, met zwaren knevel – het type precies als onze Zuid-Limburgers, telt op zijn vingers. – "Er waren drie jagers in de gemeente; die hadden een geweer. De kommies van de douane, had een revolver, en dan ik zelf... dat weet meneer pastoor wel." De pastoor lacht. De spreker was namelijk strooper. De anderen, knikken nadrukkelijk. Meer wapens waren er niet in 't dorp. Iedereen weet dat. – "Men liet mij bij den schepen logeeren", vervolgt de pastoor, "en wij beiden bleven gijzelaars. Ik las in mijn getijboek, want dat was er dien dag nog niet van gekomen, toen er tien uur 's avonds een Hauptmann bij me kwam, die vroeg: "Is er iemand in 't dorp, die op ons schieten zal?" "Neen, zeker niet", zeg ik. Toen hij 'n paar minuten weg was, vielen er dicht bij het huis wel tien schoten. Dadelijk kwamen er zes man met zwaren stap binnen. Ze zeiden niets en beduidden om mee te gaan. Toen we in de voordeur waren, kwam de moeder van den schepen achter uit de keuken aangelopen, maar ze duwden haar zwijgend terug. Op straat kwamen ons officieren tegen, die riepen: "Gij hebt gelogen, men heeft geschossen! Vous êtes un traître! Zij moeten sterben!" Een hoofdofficier kwam, hij maakte een teeken. Men zette ons tegen den muur van 't stadhuis. Daar stonden wij, de armen gekruist, aan elke zijde een soldaat en tegenover ons aan weerszijden drie. Officieren stonden er bij, en spraken een half uur lang. Ze duwden ons de vuist onder den neus. "Nous, les Prussiens!" zeiden ze. "Maar ik ben niet eens de curé van hier", zeg ik. "Dat heb ik u toch dadelijk gezegd!" – "Was u niet de pastoor?" vraagt de verslaggever. "Wel neen, ik was professeur in het bisschoppelijk Seminarie van Sint-Truyen." Inderdaad, deze geestelijke heeft ook eigenlijk niet het type van de beide anderen. Dit is een langer en bleeker gezicht met wat bijziende zachtblauwe oogen onder een bril, een man, die kerkgeschiedenis zal studeeren, en nu en dan een getijdeboekje kunstvol illustreeren, misschien. – "Maar", vervolgt hij, "als ik wat zeide, gaven ze mij een harden stomp, dat ik weer tegen den muur terugviel. Ik dacht: "Mon heure est arrivée". Maar daar kwam weer een ander officier, die zeker nog hooger was; hij gaf een bevel, men brengt ons in de school. Die was geheel donker – ik stootte tegen iets op den grond; toen vlamde een electricisch lantaarntje op; er lagen wel vijftig soldaten op stroo te slapen. Men laat ons op dat stroo liggen – 't wordt weer donker en stil; men hoort alleen 't ademen en nu en dan snurken van al die mannen, en 'n enkele die hardop droomde. Wij hadden tijd tot denken en om ons op de eeuwigheid voor te bereiden. Tegen twee uur in den morgen komt weer een officier. Hij wekt met den voet een tiental soldaten, die dadelijk stokstijf in positie gaan staan, en vraagt hoe en waar er geschoten is. "Alles Brand stechen", zegt hij dan, en stampt op den grond. J'ai retenu ces mots. Toen werd 't weer donker en stil, maar buiten viel nu en dan een schot. Wij prevelden zachtjes gebeden. Toen 't licht werd en 'n paar hanen kraaiden, begonnen ook de soldaten wakker te worden. De meesten zagen ons nu met bewustheid voor 't eerst. Ze praatten onderling; een paar zaten rechtop. Zij zeiden: "'t Zijn geen menschen van dit dorp, die geschoten hebben." "Neen, 't zijn vreemden geweest. Wij hebben ze achtervolgd." Dat hielp ons niet veel, en wij wachtten nog altijd op den dood. Maar inmiddels was er een vrouw uit 't dorp, die Duitsch kende, naar den majoor gegaan, en had gezegd, dat ik niet uit de gemeente was. Tegen negen uur kwam men mij zeggen, dat ik weg kon gaan, dat ik door een ander persoon vervangen werd. Men nam den werkelijken pastoor daarvoor, en hij is den 16en Augustus doodgeschoten... Intusschen waren de toehoorders buiten verdwenen. De reden bleek, men ging eten in vier groote loodsen, die vroeger arsenaal en bergplaats waren. De mannen, die daarvoor zijn aangewezen, onder toezicht van 'n paar huzaren, brengen in groote tobben vleesch, aardappels en groenten – volop, want er blijft nog behoorlijk over. Onbescheiden kijk ik naar de gezichten van al die etende mannen en vrouwen. Er zijn drie typen, onze Limburgers, met de wat wijd uit elkaar staande bruine oogen en de goedige gezichten van vroolijke, zorgeloze menschen, waarbij de eene indruk spoedig den andere verdringt. Dan zijn er de echte Luikerwalen, onmiskkenbaar 't Latijnsche ras, donkerder van haar en van huidkleur, kleiner, viever. Dat zijn de menschen, die sterk

1345 kunnen haten! En dan zijn er ook Vlamingen, wat groter en dikker en blonder. Sombere
gezichten zie ik vrijwel in 't geheel niet. De heer Nijdam, officier van
administratie, komt ook eens naar 't eten kijken.
– "Toen de menschen hier kwamen, heb ik er velen bewogen gezien," zegt hij. "Dat
waren vermoedelijk de eerste oogenblikken van bezinning na de vermoeiende reis. Maar
ze zijn nu rustig en er wordt voor hen gezorgd. Komt er een indruk van buiten, die
1350 hen aan 't geledene herinnert, dan reageert ze sterker of minder sterk, af naar hun
temperament. Maar anders zijn ze heel passief. De meerderheid heeft dan ook geen
verliezen in de naaste familie geleden – alleen in hun goederen. "'t Is een
geestelijke rustkuur hier voor hen. Toch geloof ik, dat Hollanders als ze in zoo'n
toestand waren, meer blijvend onder den indruk zouden zijn." (Slot volgt.) J. J. B.

1355

FRANKRIJK.

Kunnen journalisten krijgsgevangen worden gemaakt?

1360 Hoewel in dezen oorlog in het algemeen geen oorlogscorrespondenten worden toegelaten
op het terrein van den strijd, heeft deze quaestie toch beteekenis, aangezien zij ook
betreft die journalisten, die niet de krijgsverrichtingen volgen, doch in hun bladen
de zaak van het vaderland dienen.

De bovenstaande vraag is dan ook gesteld en wordt door de *Intransigeant* bevestigend
beantwoord. Het blad is n.l. van oordeel, dat de conventies van Den Haag vergunnen
tot "krijgsgevangenen" te maken: soldaten, ambtenaren, staatshoofden en zelfs
1365 journalisten, die een den indringer vijandige meening hebben verkondigd. Eduard
Clunet, lid en oud-voorzitter van het Instituut van Internationaal Recht, komt in de
Temps daartegen op. Het is natuurlijk mogelijk, schrijft hij, dat journalisten door
een zegevierende en weinig nauwgezetten vijand worden gevangen genomen; maar dat zou
zulk een behandeling allerminst haar rechtvaardiging vinden in de bestaande
1370 verdragen, ja, zelfs daarvan een grove miskenning beteekenen. De Haagsche conventie
toch bevatte geenerlei dergelijke sanctie tegen leden van de pers. Wij zijn van
oordeel, dat, indien de Russen te Berlijn komen, en de Duitschers te Parijs, de
journalisten die de belangen van hun vaderland in het openbaar verdedigd en bepleit
hebben, allersminst krijgsgevangen kunnen worden gemaakt. Onder de veertien Haagsche
1375 conventies, ondertekend door Duitschland, Frankrijk, Engeland en Rusland in 1907 is
er slechts een, nl. se tweede, welke zich in een bijvoegsel bezig houdt met
krijgsgevangenen. Hoewel volgens de daar getroffen regeling non-combattanton evenals
combattanten kunnen worden gevangen genomen, wordt toch als eisch door beide
categorieën gesteld, dat zij behooren tot de gewapende macht der oorlogvoerenden of
1380 althans in eenige functie werkzaam zijn in den sfeer van actie. Slechts in art. 13
van dat reglement is sprake van journalisten: "De personen, die een leger volgen,
zonder daarvan rechtstreeks deel uit te maken, zooals correspondenten en
verslaggevers van bladen, en in handen vallen van den vijand, hebben recht, indien
den vijand het gewenscht acht hen vast te houden, op behandeling als
1385 krijgsgevangenen, op voorwaarde dat zij in het bezit zijn van behoorlijke
legitimatiepapieren, afgegeven door de militaire autoriteiten van het leger, dat zij
vergezellen." In het werk van luitenant Jacomet, samengesteld onder leiding en
toezicht van de betrokken afdeling van den Franschen generalen staf wordt van
krijgsgevangenen deze definitie gegeven: "Krijgsgevangene is een persoon wien de
1390 vijand tijdelijk zijn vrijheid beneemt wegens diens onmiddellijke of middellijke,
doch erkende deelneming aan De vijandelijkheden en wien de krijgswetten een recht
toekennen op milden behandeling."

De Haagsche conventie laten toe het krijgsgevangen maken van journalisten, die zich
aangesloten hebben bij een oorlogvoerend leger en met dat leger medeleven. Maar
1395 nimmer kan op grond van die overeenkomsten de vrijheid bedreigd worden van
journalisten, die in hun land met hun pen de zaak van het vaderland dienen. Geen der
de vierde Haagsche Conventie ondertekend hebbende mogendheden heeft tot nog toe een
andere uitlegging voorgestaan. Niettemin wijst de heer Clunet op den stelregel van
den Duitschen generalen staf, dat uitsluitend het militaire belang tot richtsnoer der
1400 handelingen mag worden genomen. In het werk van den Duitschen generalen staf voor de
oorlogsgebruiken in den landoorlog, in 1902 gepubliceerd, worden tot
"krijgsgevangenen" gerekend ten eerste de personen, die als zoodanig door de
internationale verdragen worden aangemerkt; in de tweede plaats schijnt men een
andere categorie van "gevangene" te willen scheppen n.l. «degenen, die tegen
1405 Duitschland gezondigd zouden hebben door het feit van hun betrekking alleen reeds, ja
zelfs door hun gevoelens. "Alle personen, die werkzaam zijn in eenig verband met den
oorlog, zooals hooge ambtenaren, diplomaten; allen wier vrijheid een gevaar kan
opleveren voor den vijandelijken staat, bijvoorbeeld vijandiggezinde journalisten,
partijleiders van grooten invloed, geestelijken die de bevolking opruien enz." Clunet

1410 meent, dat de Duitsche staf hier twee onderscheiden fasen in de worsteling verwacht. Zoolang slechts een gedeelte van een land is bezet door den vijand, behoudt het overige deel zijn zelfstandigheid, administratie enz. Iedere inwoner van het onbezette gedeelte is slechts verantwoording schuldig aan zijn regeering en blijft vrij zijn meening te verkondigen over den indringen. Waar echter de tegenstand is
1415 gebroken en tijdelijk of definitief een nieuw regime als gevolg van de militaire occupatie is ingevoerd, is de toestand veranderd. En volgens de I Ve Haagsche Conventie wordt een territoir als bezit beschouwd, wanneer het metterdaad zich bevindt onder gezag van het vijandelijke leger. De occupatie strekt zich slechts uit over de streken, waar dat gezag is gevestigd en in staat is zich te doen gelden. Het
1420 spreekt vanzelf, dat de tijdelijk gezaghebbenden die maatregelen kunnen treffen, welke zij noodig achten voor hun veiligheid. Gevangenneming van een journalist wegens vijandige gezindheid, besluit Clunet, veronderstelt altijd, dat die journalist uiting heeft gegeven aan zijn gevoelens hetzij, binnen de grenzen van het land zelf van den vijand, hetzij in het gebied, waar deze een feitelijk imperium voert, dus binnen
1425 diens militaire liniën. Een journalist kan niet worden vervolgd en nog minder worden gevangen gezet wegens vijandelijke meeningen, welke hij geuit heeft in zijn eigen land, vóór het voorbijgaand bestuur van den vijand.

BELGIE.

1430 **Vliegtuig tegen auto.**

Volgens de *Nieuwe Gazet* heeft dezer dagen tusschen Ostende en St. Nicolaas een vervolging plaats gehad van een Belgische militaire auto door een Duitsche aeroplane. Een auto, waarin twee Belgische officieren waren gezeten, belast met een belangrijke zending, reed zoo snel mogelijk van Ostende naar St. Nicolaas, toen de aandacht der
1435 militairen getrokken werd door boeren op het land, die teekens gaven en naar boven wezen. Het bleek, dat de auto door een Duitsche vliegmaschine werd gevolgd. Een verwoede wedstrijd ving aan. Bij een bocht in den weg gelukte het den vlieger genoeg vóór te komen om op ongeveer vijftig meter van de auto een bom neer te werpen, welke echter niet ontplofte. De vlieger was, nu echter zóó laag gedaald, dat een der
1440 officieren hem onder vuur nam, waarop de aviateur de vervolging opgaf.

AVONDBLAD. Tweede Blad.

Nederland en de Oorlog.

1445 **De "Nieuw Amsterdam" in Brest.**

(Van onzen *Washingtonschen correspondent.*) DEN HAAG, Vrijdag.
Indien ik u heden eerst het vervolg van onze reis van Bontekoe mededeel, zoo is dat geenszins omdat de journalistieke bron ophield te vloeien en wij er de schrijfmachine bij neergelegd hadden. Ik heb echter liever gewacht totdat er eenige zekerheid was
1450 omtrent de officieele regeeringsbemoeiingen met de "Nieuw Amsterdam" voor dat ik u de rest van dit verhaal deed. Nu het in beslag genomen zilver op de "Tambora" is en men over het genomen meel en de andere levensmiddelen aan het onderhandelen is, kan ik verdergaan.
Welnu dan, ik was gebleven bij de Duitsche reservisten die op het schip zongen en
1455 door de achterblijvende familieleden met luidgejubel de rivier opgestuurd werden. En zooals ik alreeds schreef was dat over het algemeen genomen, geen erge slimme zet. Want hoewel niemand op het schip werd toegelaten uit vrees dat zich anders enkele enthousiasten zonder biljet inschepen zouden, wat toch gebeurde met een viertal Duitsche matrozen die gedurende de reis aardappelen schilden voor hunne kost en
1460 inwoning, hoewel men zooals gezegd zonder papieren niet aan boord mocht, zoo was er toch een half dozijn New-Yorksche journalisten aan de pier vlak bij de boot en die heeren hoorden dat gezang, zagen dat enthousiasme, gevoelden den dreun van die spontane "Wacht am Rhein" en bij hun thuiskomen schreven zij neer dat er minstens tienduizend Duitsche reservisten aan boord van de "Nieuw Amsterdam" waren, dat de weg
1465 naar Duitschland thans over Holland openstond en aangezien de meeste kranten in New York, na de schending van België's neutraliteit, sterk anti-Duitsch zijn, zoo werd meer en meer aan het praatje ruchtbaarheid gegeven dat Holland met Duitschland heulde. De kaptein deed zijn best om van het gezang af te komen. Hij zette de stoomfluit wijd open en luid jammerende en toeterende werd het schip de rivier in
1470 getrokken, draaide den neus zeewaarts en voer weg. Stopte de stoomfluit dan stond de Wacht aan den Rijn weer trouw als altijd op post en het men Duitschland boven alles leven. Waarop dan weer To-e-e-e-t de stoom door dien reuzen misthoorn gedreven werd en de vaderlandsche ontboezemingen verdwenen als het gezang van een kanarievogel gedurende de Finale van Tschaikowsky's Ouverture 1812. Totdat aan deze gratis-
1475 voorstelling een einde werd gemaakt door het plotselinge verschijnen van een

Amerikaansche patrouille boot die de "Nieuw Amsterdam" bijdraaien liet en terstond een officier aan boord zond. Wij hebben officieren van drie verschillende nationaliteiten aan boord gehad. Laat ons bekennen dat de Amerikaan bij verre weg de handigste was in het beklimmen van de ladder. Verdere bijzonderheid, hij kwam alleen. De Franschman kwam met een heel bezettingscorps, allen gewapend met groote revolvers (model 1870), de Engelschman bracht een Jantje mee met een brieventasch. De Amerikaan kwam alleen, was in vijf minuten klaar met het nazien van de papieren, vond dat er geen contrabande aan boord was, verdween weer langs de ladder, werd opgevangen door zijn zeer nonchalante cigarettenrookende Jantjes en schoot haastig weg in het pikke donker, nadat een vuurpijl aan het aan den oever gelegen fort aangekondigd had, dat dit een braaf schip was, dat geen kwaad in zich verborg en dus ongemoeid mocht doorvaren. Dat was het einde van onze Amerikaansche avonturen. Trouw als altijd stond de Vrijheidsmaagd (800 meter, bij 60, bij 24, bij 93, grootste standbeeld in de wereld, gebouwd voor de reuzensom enz. enz.) trouw als altijd stond de beroemde Vrijheidsmaagd haar licht der beschaving hoog te houden. Helaas, dat enkele pitje verdwijnt onder de kraters van electriche lampjes die u vertellen waar de goedkoopste zeep en waar de beste tandenborstels verkocht worden. En ziet, juist voordat wij de haven verlieten, nog een vaderlandsch moment, zooals de Duitschers dat noemen. Daar lag zoowaar de "Sommelsdijk". Omdat er geen vracht genoeg voor het schip was, had de "Nieuw Amsterdam" de vracht ervan meegenomen en de "Sommelsdijk" bleef in New-York. Zeer tot verdriet van zekeren Piet aldaar aan boord die met een zekere Janu-u-u-s, die zich ergens in het donker op ons achterdek bevond, een onderhoud had door de bekende Megaphoon, gevormd door de menschelijke hand en die op deze wijze verdere instructies omtrent zijn familie in Holland naliet. Totdat "Jan-u-u-u-s" en "P-i-e-e-e-e-t" mekaar voor het laatst gegroet hadden en de "Sommelsdijk" door de pikzwarte donkerheid opgeslokt werd. Men was in het open water. De bekende schommeling begon. De "Wacht aan den Rijn" zat in de rookkamer en trachtte met naarstigen spoed alle aan boord zijnde rook- en drinkbare waren te vernietigen. Hetgeen haar ook volkomen gelukte voordat de reis over was. In een hoekje stond een Hongaarsche delegatie, Hongaarsche politici van naam, die in Amerika, o gezegend land, duiten voor hunne partij hadden verzameld. Een van hen was zelfs vredesconferentie-afgevaardigde. Thans zit hij in een kazemat in Brest. Voorwaar, de Oude Wereld is een heele rare wereld geworden.

1510 **Centrale Commissie voor ontwikkeling en ontspanning der gemobiliseerde troepen.**

In verschillende plaatsen van ons land, waaronder zeer afgelegene, in schaars bevolkte streken liggende, bevinden zich thans belangrijke troepenmassa's, welke wellicht nog geruimen tijd de moeilijke taak van waakzaam zijn en voorbereid blijven, hebben, te vervullen. Reeds zeer kort na het onder de wapenen komen van deze troepen is door meer dan eene vereeniging of groep van personen ingezien, dat voor hunne ontwikkeling en ontspanning moet worden gezorgd, zal niet verveling haar neerdrukkenden invloed doen gevoelen, en op verschillende plaatsen wordt thans in deze richting reeds goed werk gedaan. In sommige plaatsen kwam er ook aandrang van militairen om lessen te verkrijgen over onderwerpen, welke later in de burgerlijke maatschappij weer voor hen van belang zouden zijn, alsook vraag naar cursussen of voordrachten over onderwerpen van algemeen belang. De vereenigingen, welke zich thans op dit gebied nuttig maken, zijn van allerlei aard en richting, en streven, zonder eenige propaganda te bedoelen, dit groote doel na: Hoe wordt deze tijd een van verheffing en niet van neerdrukking van het zedelijk peil der troepen, aan wie de zorg voor ons grondgebied is toevertrouwd?

Het is reeds gebleken uit een ingesteld onderzoek, dat op deze wijze toch leemten blijven bestaan op sommige plaatsen, terwijl op andere soms eer van te veel dan te weinig, althans op het gebied van ontspanning of vermaak, is te spreken. Het groote belang van een doeltreffend en practisch samenwerken van alle krachten, die in dezen werkzaam willen zijn, heeft aanleiding gegeven tot de vorming van een centrale commissie voor ontwikkeling en ontspanning, bestaande uit de volgende heeren: Dr. D. Bos, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, voorzitter. Mr. D. van Blom, hoogleeraar aan de Technische Hoogeschool. F. J. H. Evers, aalmoezenier, lid van den Baad van Defensie. Jhr. mr. C. Feith, administrateur, chef der afdeeling onderwijs van het departement van Binnenlandsche Zaken. P. van Hoek, directeur-generaal van den Landbouw. A. Hoogenboom, generaal-majoor, inspecteur van het militair onderwijs. Dr. Ph. Kohnstamm, hoogleeraar aan de universiteit van Amsterdam. Mr. S. J. R. de Monchy, griffier der Prov. Staten van Zuid-Holland. Dr. W. H. Nolens, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. J. H. A. Schaper, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. G. F. Tydeman, vice-admiraal. Dr. J. Th. de Visser, lid van de Tweede Kamer der

- Staten-Generaal. C. van der Voort van Zijp, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Secretarissen: dr. K. H. M. van der Zande, inspecteur van hst landbouwonderwijs, mr. dr. R. Tj. Mees, oud-advocaat en procureur Ned.-Indië.
- 1545 Dé instelling van deze commissie, uit personen van verschillende richting, heeft plaats gehad in overleg en met volkomen instemming van De Regeering, in het bijzonder de departementen van Oorlog en Marine, van Landbouw, Nijverheid en Handel en van Binnenlandsche Zaken.
- 1550 Het is De bedoeling om in de verschillende provinciën te werken door provinciale commissies, eveneens uit personen van verschillende richting samen te stellen. Deze zullen zich alle dezelfde taak moeten stellen, n.l.: [1]. Samenwerking te bevorderen tusschen de onderscheidene plaatselijke verenigingen, welke op dit oogenblik reeds met zooveel energie werkzaam zijn of daartoe bereid worden bevonden. 2. Voornamelijk bij al deze pogingen dit doel voor oogen te houden, dat de behoeften, aan
- 1555 ontwikkeling en ontspanning, welke zich bij de militairen doen kennen, in overleg met het militaire gezag, door het houden van cursussen over verschillende onderwerpen, het doen geven van lessen, het houden van voordrachten met lichtbeelden, proeven en demonstraties, afgewisseld door letterkundige of muzikale voordrachten, bevredigd worden. Het is de bedoeling niet, wederom een beroep te doen op de offervaardigheid
- 1560 in geld van de ingezetenen. De commissie wenscht alleen, dat zich overal, zoowel in leger en vloot als daarbuiten, de geschikte krachten doen kennen, die zich willen geven aan dit werk, dat van zooveel beteekenis kan zijn voor het moreel van de troepen en voor de verhooging van onze volkskracht in het tijdperk dat zoovelen aan hun gewonen arbeid zijn onttrokken. De commissie bedoelt allerminst eenige
- 1565 mededinging aan te doen aan hetgeen reeds van zoovele zijden voortreffelijk geschiedt, maar wil alleen dubbele moeite sparen, het werk door samenwerking veelvuldiger en nuttiger maken en aanvullen wat ontbreekt. De organisatie daarvan is bereids met kracht aangevat; met de vorming van provinciale commissies wordt onmiddellijk begonnen. Daar de zware taak van de troepen nog wel geruimen tijd op hen
- 1570 kan blijven rusten, is het aanbevelingswaardig deze organisatie deugdelijk in- te richten, opdat in den tijd van de lange avonden en gure maanden regelmatig kan worden doorgewerkt. Het secretariaat is gevestigd ter directie van den Landbouw, Tournooiveld 6, Den Haag.
- 1575 **Laatste Berichten.**
Voor de uitgeweken Belgen.
- Naar wij vernemen heeft de directie van de Nederlandsche Bank op verzoek van de Nationale Bank van België besloten, uitsluitend ten behoeve van naar Nederland uitgeweken Belgen, ter voorziening in hun levensonderhoud, Belgisch bankpapier en in
- 1580 België gangbaar goud- en zilvergeld in te wisselen tegen den koers van f47,75 de frs. 100. De gelegenheid tot inwisselen zal, te beginnen met Maandag 14 dezer, worden opengesteld bij de hoofdbank te Amsterdam, de bij-bank te Rotterdam en bij de agentschappen te Middelburg, te Maastricht en te Zwolle. De belanghebbenden zullen niet meer dan frs. 50 per persoon en per dag kunnen inwisselen, nadat zij zich
- 1585 behoorlijk hebben geïdentificeerd en ten genoegen van de directie van de Nederlandsche Bank hebben aangetoond, dat zij het geld voor levensonderhoud nodig hebben. In geval van twijfel zal daartoe eene schriftelijke introductie van den Belgischen consul gevorderd worden.
- 1590 **De Turksche gezant overleden.**
- Hedenochtend is te 's-Gravenhage plotseling overleden Aristarhi-Bey, sedert 30 December 1909 gezant van Turkije bij het Nederlandsche Hof. De gezant heeft eenigen tijd geleden een operatie ondergaan en sedert moet zijn gezondheidstoestand te wenschen hebben overgelaten.
- 1595
- De toestand in Mexico.**
- Daar men te Washington groote bezorgdheid koestert over den toestand in Mexico, zal Caranza zoo mogelijk de controle over de Railways of Mexico, die in bezit is van de regeering aan de Piersongroep over doen.
- 1600
- De Hapag.**
- Aan de "Frf. Ztg." werd op aanvraag bij de Hapag te Hamburg medegedeeld, dat ondanks de onderbreking van de verbinding er in het geheel geen kapitaalsgebrek bij het New-Yorksche filiaal bestaat. Van een door vrienden der Hapag aan het filiaal te New-York
- 1605 aangehouden leening van \$2,000,000 behoefde geen gebruik te worden gemaakt.

De Londensche Beurs.

1610 "Fin. Times" maakt melding van geruchten, volgens welke de Engelsche regering spoedig een wetsontwerp zal indienen ten einde een minimum-prijs voor Consols vast te stellen, met het oog op de wenschelijkheid het nationale crediet niet te schaden en de vrees voor ernstige financieele moeilijkheden van sommige groote firma's, die belangrijke bedragen Consols bezitten, indien de noteering verder zou teruggaan.

Uit Engeland.

1615 De cijfers van het Londensche Banker's Clearing House toonen voor de afgelopen week een totaal aan van £167,196,000, zijnde £103,400,000 minder dan in de overeenkomstige week van 1913. Sedert het begin van het jaar bedraagt de achteruitgang thans £303,572,000.

DE OORLOG.

Op het Westelijk oorlogstooneel.

Van het Fransche oorlogstooneel.

1620 LONDEN, 11 Sept. (Reuter.) De "Daily News" publiceert een bijzondere uitgave, met een telegram uit Parijs, gedagteekend van Vrijdagnacht. Daarin wordt gemeld: "Ik heb per
1625 automobiel bericht ontvangen van het front, dat de eerste en tweede divisie van ons eerste leger, met artillerie en fransche cavalerie een afzonderlijke beweging hebben gemaakt, en een overweldigende vijandelijke macht overwonnen, 60 mijlen ten
1630 noordoosten van Parijs, waarbij 6000 gevangenen werden gemaakt en 15 kanonnen genomen.

LONDEN, 11 Sept. (Reuter.) William Maxwell seint uit Frankrijk aan de "Daily
1635 Telegraph", dat het een wonder zou wezen, als de Duitschers weer naar hun land zouden terugkeeren. Parijs zal niet worden belegerd, en de Fransche regering kan onmiddellijk terugkeeren.

LONDEN, 12 Sept. (Reuter's speciale dienst.) De "Daily News" bevat een telegram uit
1640 Parijs, waarin de gevangenneming wordt gemeld, door de Engelsch-Fransche macht, van 6000 gevangenen en 15 kanonnen. Hij voegt erbij, dat de Duitschers uitgehongerd zijn en met graagte het vleesch en de beschuit aten, die de Engelschen hen gaven. Vijftig
1645 Engelsche wielrijders hebben, onder bedekking van een boschje een afdeeling Duitsche cavalerie van 180 man overvallen vernietigd. De Engelsche verliezen zijn ernstig, maar niet te vergelijken met die van de Duitschers, die terugtrekken ten noorden van de Marne en ten westen van de Ourcq.

Succes voor de bondgenooten.

LONDEN, 12 September. (Eigen Bericht.) De "Daily News" verneemt uit Parijs dat
1650 volgens berichten van het front, de eerste en tweede divisies van het Britsche leger met Fransche artillerie en infanterie een overmachtige strijdkracht van den vijand zestig mijlen noordoostelijk van Parijs hebben afgesneden en verslagen. Er werden
1655 6000 gevangenen gemaakt en vijftien kanonnen vermeersterd. De verliezen zijn zwaar, maar komen in geen vergelijking met die van den vijand, die nu noordelijk van de Marne en westelijk van de Ourcq terug trekt. De "Daily Chron." verneemt uit Parijs, dat er Donderdag hevig is gevechten bij Nanteuil, Crepy en Senlis. De Franschen drongen op tot zuidelijk van Compiègne om splitsten de Duitsche strijdkrachten. Een
Duitsch legercorps werd oostelijk Nanteuil feitelijk omsingeld.

Op het Oostelijk oorlogstooneel.

Het oorlogsterrein in Oost-Pruisen.

1660 Uit Petrograd wordt aan de "Daily Chron." geseind: — Onze Londensche correspondent vestigde gisteren reeds met een enkel woord de aandacht op dit telegram - dat het thans buiten twijfel staat, dat ten minste één Duitsch legercorps in Oost-Pruisen is
1665 aangekomen uit België en van de Fransche grens, terwijl eveneens het tusschen Elbe en Oder gestationeerde legercorps naar Oost-Pruisen is gezonden. Voeg hierbij, zegt de Engelsche correspondent, twee of drie reservecorpsen en het corps uit Dantzig en men kan de sterkte van de Duitsche legermacht in het oosten dus op in het geheel een half
1670 millioen man schatten. Rusland, meent de correspondent, heeft den tijd aan zijn zijde. De winter staat voor de deur en de moerassen van Oost-Pruisen zullen dus met ijs worden bedekt en passeerbaar worden. Maar afgezien van den eventueelen opmarsch naar de Duitsche versterkte stellingen aan den Weichsel, die den weg naar Berlijn afsluiten, is generaal Rennenkampf's taak aan de Pruisische grens alreeds vervuld. Hij heeft niet alleen de opmarsch der Duitschers in Rusland verhinderd, maar heeft een sterke macht in garnizoenen tusschen Thorn en Marienburg en aldus de versterking

1675 uit dit district van de Oostenrijksche strijdmacht in Galicië belet. Als een
resultaat van zijn operaties, zijn de Duitschers gedwongen belangrijke versterkingen
1680 uit het westen naar de Weichsel te brengen. Zuidelijk van Insterburg en in de
richting van Allenstein is het land lang [laag?] en moerassig, doorsneden door vele
wateren. De wegen zijn week, en het verkeer der troepen, transporten en kanonnen
heeft ze tot moerassen gemaakt. Hier hadden de Duitschers hun nieuwe Krupp-
houwitsers, die met hun uitgesteerde schootsveld, generaal Samsonoff en zijn staf
1685 bereikten en deden sneuvelen... De sterkte van generaal Rennenkampfs strijdmacht is
natuurlijk een geheim, maar geen geheim is het, dat deze macht ontzaglijk wordt
versterkt, en dat zij veel alleen berust op de brute kracht van het aantal. Wat den
leek vooral treft is de hoedanigheid en de volmaaktheid van de uiterst moderne
1690 uitrusting van dat reusachtige leger. De Russische artillerie onderscheidt zich o.a.
door de overweldigende snelheid van haar vuur en kozakkenruiterij, hoewel licht, is
tot een voortreffelijk georganiseerd en geoefend modern leger geworden. In het
verkenningswerk toont zij intelligentie en durf. Ook wat aëroplanes betreft is de
1695 uitrusting van het Russische leger volledig en zelfs overdadig en voortdurend worden
nog bij honderden nieuwe toestellen vervaardigd. Het voornaamste echter van Rusland's
positie is, dat er reeds 2,000,000 mannen onder de wapens zijn, dat 2,000,000 zich in
de depots bevinden of onderweg zijn van hun woonplaatsen en dat een millioen nog
onmiddellijk kunnen worden opgeroepen, en daarnaast zijn er dan nog reserves
waaromtrent geen gissing zelfs mogelijk is.

1695 **ENGELAND.**

Handel met den vijand.

Er is thans in Engeland een nieuwe proclamatie verschenen betreffende den handel met
den vijand. In deze proclamatie wordt allereerst verklaard, dat de uitdrukking
"vijandelijk land" in het document betrekking heeft op het Duitse Rijk en
1700 Oostenrijk-Hongarije benevens de koloniën en bezittingen van deze landen, en dat de
uitdrukking "vijand" bedoelt elk persoon of elk lichaam van welke nationaliteit ook,
wonende of bedrijf uitoefenende in het vijandelijk land, maar dat zij niet omvat de
personen van vijandelijke nationaliteit die niet wonen in het vijandelijke land of
1705 daar bedrijf uitoefenen. Vervolgens worden dan in de proclamatie opgesomd al de daden
die verboden zijn. Zoo mag geen geldbedrag betaald worden aan of ten behoeve van een
vijand, noch borg voor zulk een betaling worden gegeven; verboden is elke financieele
transactie met of ten behoeve van den vijand, het sluiten van verzekeringscontracten,
het drijven van handel en het vervoer van goederen direct noch indirect voor of ten
1710 behoeve van een vijandelijk land of een vijand; het verkeer van Britsche schepen van
en naar, vijandelijke havens en plaatsen enz.

Tegen overtreding van deze verbodsbepalingen wordt strenge straf bedreigd. Verder
wordt bepaald, dat als een vijand een filiaal heeft op Britsch gebied, het gebied der
bondgenooten of op neutraal gebied – indien dit niet neutraal gebied in Europa is –
1715 transacties met of door zulk een filiaal niet zullen worden beschouwd als transacties
met of door een vijand. Hieruit blijkt dus dat een onderscheid wordt gemaakt tusschen
neutraal gebied in en buiten Europa en dat dus de gunstige bepalingen van het
laatstgenoemde voorschrift bijv. wel den Duitschers en Oostenrijkers in Amerika ten
goede komen, maar niet die in de Europeesche landen.

1720 **FRANKRIJK.**

Vroegere medeburgers thans vijanden.

De *Daily Chron.* vertelt, dat onder de Duitse gevangenen, die Woensdag te Le Bourget
aankwamen, ook zich bevonden twee aviateurs, die de vorige week boven Parijs vlogen
en bommen wierpen. Een van deze werd door een Fransch reservist herkend. Hij was n.l.
1725 voor het uitbreken van den oorlog bediende geweest bij een zijdehandelaar in de Rue
du Sentier en verliet Parijs eerst bij de mobilisatie. De bevolking van Le Bourget
was zoo verontwaardigd hierover, dat ze den man trachtte te lynchen.

Enkele opmerkingen.

1730 In den "Matin" publiceert een der redacteuren, die onder de wapens is, geregeld zijn
dagboek. In een dier verslagen komen o.a. de twee volgende opmerkingen voor. De
schrijver ontmoette een officier van een der onderdeelen, die in België gestreden
hebben. Deze vertelde, dat zijn compagnie betrekkelijk heel weinig verliezen had
geleden, hoewel hij met zijn mannen aan een hevig vuur was blootgesteld geweest. Zijn
1735 soldaten hadden zich echter uitstekend weten te dekken en hadden plat op den grond
gelegen "met den kop in den grond". Vóór het gevecht was de bepakking niet afgelegd
en nu was die vaak verwenschte ransel met toebehooren de redding voor velen geworden,
daar zij er door beveiligd werden tegen den neerslaande kogelregen en de

1740 granaatscherven. "Als ik je dan ook een raad mag geven, kameraad, zeide die kapitein,
laat de kerels plat op hun buik gaan liggen en sta nimmer toe, dat ze hun ransels
achterlaten." Bij het voorbij-marscheeren der regimenten, die in België gestreden
hadden, viel het op, dat zoo veel officieren ontbraken. Een der overlevende
1745 officieren vertelde, dat de Duitsche infanteristen allereerst schieten op hen, die
eenig distinctief dragen of zich te paard als aanvoerder doen kennen. Er waren
bataljons bij met niet meer dan drie officieren.

RUSLAND.

Kalisj verwoest.

1750 In de *Times* is opgenomen een schrijven van een Poolsche aan een Engelsche dame,
waarin bijzonderheden worden meegedeeld over de verwoesting van het stadje Kalisj in
Russisch Polen. Op 2 Augustus werd Kalisj bezocht door eenige uhlanen, die, toen ze
zagen dat de stad onbeschermd was, ijlings terugkeerden. Men begreep in het stadje,
dat nu dus weldra een Duitsche legermacht zou binnentrekken. Dat geschiedde dan ook
1755 des avonds. Op de gebruikelijke wijze hadden daarop de requisities plaats van de
Duitsche troepen. In den avond van den volgenden werd er uit een huis in een der
buitenwijken van de stad op een Duitsche patrouille geschoten. En ook hier volgde nu
een straoefening, gelijk men die uit België reeds kent. Eenige burgers werden
gefusileerd. Eenige honderden anderen burgers werden den volgenden dag gedwongen op
1760 de markt in de brandende zon zich op den grond te leggen en eenige uren in dien
toestand te blijven. Toen des middags de burgemeester van het stadje den Duitschen
commandant de geëischte krijgsschatting van 50,000 roebels had gebracht, trokken de
Duitsche troepen terug naar een heuvel in de buurt van het stadje. Men herademde in
Kalisj. Maar niet lang zou men gespaard blijven. Te zes uur 's middags begon zonder
waarschuwing een hevige beschieting, die den volgenden dag werd voortgezet. Na de
1765 beschieting, die een paniek onder de bevolking had gewekt en velen reeds de vlucht
had doen nemen, trokken patrouilles weer de stad binnen en werden gijzelaars gevangen
genomen, die naar Posen zijn gezonden en over wier lot men niets vernam. Vrijdags
eindelijk werden de straten met mitrailleurs beschoten. Het raadhuis werd in brand
gestoken en eerst tegen den avond werd het vuren, dat groote verwoestingen had
1770 aangericht, gestaakt, de in de kelders verborgen bewoners werden door de soldaten te
voorschijn gehaald en buiten de stad gedreven – ook zij werden gedwongen om met de
armen omhoog te loopen – na eenige uren van angst en benauwdheid werden de lieden
eindelijk vrijgelaten. Zoo strafte de Duitsche commandant een "Poolsch complot".

1775 INGEZONDEN STUKKEN.

Vrijdom van invoerrecht voor geraffineerd zout voor industrieele doeleinden.

Aan de Redactie!

Enkele maanden geleden is door de Regeering een wetsontwerp bij de Tweede Kamer
ingediend tot wijziging van eenige wettelijke bepalingen omtrent den accijns van het
1780 zout. Door de commissie van rapporteurs is in het door haar uitgebracht voorloopig
verslag gewezen op de onbillijkheid, dat buitenlandsch geraffineerd zout, dat wordt
gebruikt voor industrieele doeleinden, niet met vrijdom van invoerrecht kan worden
ingeslagen, gelijk wel ijs toegelaten ten opzichte van den accijns. De Minister zegt
in zijn antwoord geen bedenking te hebben om voor geraffineerd zout, bestemd voor
1785 doeleinden, genoemd in art. 74 der wet van 27 Sept. 1892 "Stbl." no. 227 1) vrijdom
mogelijk te maken voor 3/4 gedeelte van het invoerrecht. Het wetsontwerp is in dezen
geest aangevuld. Wat zal deze bepaling nu in de praktijk uitwerken? Absoluut niets;
de toestand zal blijven, zooals die thans is, nl. dat de vrijdomgenietenden, wat
betreft het geraffineerd zout, gedwongen blijven het inlandsch geraffineerd zout te
1790 gebruiken. Immers het buitenlandsch geraffineerd zout met 3/4 gedeelte vrijdom,
blijft met fl invoerrecht per 100 K.G. belast en blijft daardoor belangrijk duurder
dan het binnenlandsch geraffineerde, dat met geheelen vrijdom van den accijns kan
worden ingeslagen. Met een dergelijke protectie (plus minus 50% van de waarde) kan
het buitenlandsch geraffineerd zout niet met het binnenlandsche concurreeren, en de
1795 zoutzieders, vereenigd in een trust, de zoogenaamde zoutconventie, behouden hun
monopolie en kunnen den gebruikers van geraffineerd zout met vrijdom hun prijzen
blijven voorschrijven. Is dat gerechtvaardigd? Wordt het niet meer dan tijd, dat onze
industrieelen het zout, dat zij als grondstof in hun bedrijf behoeven, daar kunnen
1800 koopen, waar dat voor hen het voordeeligst is? Die industrieelen werken veelal ook
voor export; door besparing op hun onkostenrekening kan de concurrentie met het
buitenland beter worden volgehouden.

Moeten dan die industrieelen blijven belast ten bate van enkele zoutzieders?

Maar de schatkist? zal misschien gevraagd worden. Die lijdt niet de minste schade,
want met eene regeling als thans door de regeering voorgesteld, zal ook nooit één

Naspeuringen van Paul Theelen: 12 september 1914

1805 kilo buitenlandsch geraffineerd zout met vrijdom worden ingeslagen, het debiet is en blijft in handen van de zouttrust.
Ik kan niet aannemen, dat onze volksvertegenwoordigers zullen willen medewerken, dat een last blijft drukken op tal van industrieën ten bate van de zoutconventie en het is daarom, dat ik den vrijdomgenietenden van geraffineerd zout aanraad zich ten
1810 spoedigste tot de Tweede Kamer te wenden met een adres, waarin wordt aangedrongen op geheelen vrijdom van het invoerrecht op geraffineerd zout in die gevallen, waarin thans ook vrijdom van accijns wordt genoten.
Met beleefden dank voor de plaatsing,
Hoogachtend, E. POTJER.
1815 Groningen, 11 September 1914.

1) Art. 74 der wet van 27 Sept. 1892, Stbl No. 227. Wij behouden ons voor, bij algemeenen maatregel van bestuur, onder de noodige voorzieningen tegen misbruik, vrijdom van accijns toe te staan voor het zout, benoodigd voor: de zeevisscherij, vischzouterijen aan den wal,
1820 fabrieken en trafieken (hieronder zijn 37 verschillende bedrijven genoemd), het bemesten van landerijen, de voeding van vee, het ontdooid houden van spoorwegrails, het reinigen van openbare wegen, verzouting van goederen, die worden doorgevoerd.

Wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht.

1825 *Aan de Redactie!*
Nog is onze neutraliteit ongeschonden! Zal dit echter zoo blijven? Wij weten het niet; wat wij echter wèl weten is wat ons te wachten staat, wanneer onze neutraliteit geschonden wordt en vijandelijke troepen ons land binnenrukken. Zullen wij burgers dan evenals de Belgen ontwapend worden door onze regeering? Laat ons toch een
1830 voorbeeld nemen aan België en zorgen dat alle weerbare mannen niet ontwapend, maar integendeel behoorlijk gewapend en zooveel mogelijk geoefend worden. Wanneer het goed wordt aangepakt is met eenige uren per dag ernstig oefenen in een paar maanden heel wat te bereiken, juist met ons Nederlandsche volk, dat, als het weet waar het om gaat, het doel en het nut van iets inziet, ijverig en energiek is. Het hedendaagsch
1835 oorlogsgebruik (sommigen spreken van oorlogsrecht, maar oorlog en recht zijn onvereinigbare begrippen) brengt mede, dat waar misschien door één burger op den vijand geschoten is (en zulks is zelfs bij inlevering der wapens niet geheel te voorkomen), een geheele stad verwoest, vele mannen vermoord, vrouwen en kinderen mishandeld worden. Daartegen is maar één middel: maak alle weerbare mannen ook
1840 werkelijk weerbaar en in tijd van oorlog soldaat (als landweer of landstorm), geef ons wapens, oefen ons, maar laat ons niet als de Belgen, als vee geslacht worden. Nog is het niet te laat.
Bovendien bedenkt een vijand zich nog eens, alvorens zich in zoo'n wespennest, wat ons vaderland dan ongetwijfeld zijn zal, te wagen.
1845 Dankend voor de plaatsing X.

[Wij plaatsen dit stuk omdat wij de hoofdgedachte van den inzender zoo volkomen juist achten: het lot van den vaderlander, die niet militair is en wien dus het recht ontzegd wordt land- en goed, vrouw en kind te verdedigen, is, bij een inval in eigen
1850 land te hard, en er is iets zeer onbillijks in slechts enkelen – bij ons ca. 12% der mannelijke bevolking! – het recht te geven het land te verdedigen. Maar wij vreezen, dat het thans, voor deze maal, te laat is. Blijkbaar meent de regeering dat ook. En het is thans, om een bekend Engelsch gezegde eenigszins gewijzigd te vertalen: wij volgen de regeering of zij gelijk heeft of niet. Red. H.]

1855 **Antwoord aan "Zusterhulp".**
Aan de Redactie! 't Spijt mij dat ik Zusterhulp kwetste door 't gebruiken van den term "oneerlijke concurrentie". Ik ken Zusterhulp te goed, om niet volkomen overtuigd te zijn van haar goede bedoeling. Ik beschuldigde dan ook niet van oneerlijke
1860 concurrentie, maar heb gezegd, dat de vrouwen, die Zusterhulp wil voorthelpen, door haar moesten worden gewaarschuwd, dat zij door het aanbod van ongesalarieerde hulp anderen vrouwen den strijd om het bestaan verzwaren. Daarnaast scheen 't mij gewenscht de vrouwen, die op dit aanbod mochten willen ingaan, tot nadenken te brengen. Want ik had niet uitsluitend het oog op oneerlijke menschen, maar wel op de
1865 velen, die zich weinig rekenschap geven van dergelijke algemeene belangen en die, aanvankelijk werkelijk overtuigd geen gesalarieerde hulp meer te kunnen betalen, te goeder trouw de gelegenheid aangrijpen om zoowel zichzelf als die anderen te helpen, door haar kost en inwoning te laten verdienen. Maar de meerderheid zou, als zij zonder die hulp moest rondtobben, misschien al gauw tot de conclusie komen, dat deze
1870 wijze van bezuinigen toch wel wat al te ongeriefelijk is en er wat op vinden om tot

den vroegeren toestand te kunnen teruggaan. Er zijn echter reeds te veel feiten, die bewijzen, dat er ook op dit gebied geprofiteerd wordt, om uitsluitend het goede te mogen veronderstellen en niet te mogen waarschuwen tegen 't bevorderen van abnormale verhoudingen. En deze ontstaan toch zeker, als bij wijze van liefdesdienst een volle arbeidsprestatie wordt aanvaard zonder de volle gebruikelijke belooning daartegenover te stellen.

1875 L. PITSCH-UYLDERT. (Wij meenen hiermee de discussie over dit onderwerp te mogen sluiten. Red. H.)

1880 **BRIEVENBUS.**

Ter bespoediging der bezorging wordt men beleefdelijk uitgenoodigd te adreseeren: Klachten over bezorging enz. aan den Directeur. Advertentiën en Abonnemenen aan de Administratie. Ingezonden Stukken aan de Hoofd-Redactie. *De Redactie kan zich niet aansprakelijk stellen voor het bewaren van kopij van niet geplaatste stukken.* Van ongeteekende stukken of mededeelingen wordt geen nota genomen.

1885 **BEURS EN NIJVERHEID.**
De prolongatierente tijdens het gesloten zijn der Amsterdamsche effectenbeurs.

1890 In het Weekblad van privaatrecht, Notarisambt en Registratie wijdt prof. Meyers een beschouwing aan het bovengenoemd onderwerp. Hij merkt op, dat dit eenige wekn geleden meer actueel zou zijn geweest, doch dat het niet altijd gewenscht is juridische beschouwingen te geven wanneer zij het meest actueel zijn. Aan de beschouwingen van prof. Meyers ontleenen wij het volgende:

1895 Door het gesloten zijn der Amsterdamsche Effectenbeurs is het voor de geldgevers een onmogelijkheid geworden, om prolongatieposten op den vervalddag op te zeggen, of juist: de geldgevers hielden het voor onmogelijk en hebben diensgevolge niet opgezegd. De reden, waarom zij het voor onmogelijk hielden, was gelegen in art. 46 van "het Reglement voor den Effectenhandel te Amsterdam", het reglement, dat in het te Amsterdam voor prolongatieposten gebruikelijk formulier toepasselijk verklaard wordt. Dit artikel bepaalt dat opzegging moet geschieden op den laatsten dag vóór den vervalddag en zoo deze geen beurze is één dag te voren. Met dit laatste is blijkens de overeenkomstige artikelen 43, 44 en 45 bedoeld: de laatste voorafgaande beursdag; ook de practijk is aldus. En omdat er nu bij het gesloten zijn der beurs geene beursdagen zijn, houdt men opzegging door den geldgever voor onmogelijk. Bij deze meening heeft men zich te eer neergelegd, omdat tijdens het gesloten zijn der Effectenbeurs, executie van het onderpand niet kan plaats vinden; volgens art. 55 van het genoemd reglement moet immers de verkoop door twee makelaars ter beurze plaats hebben.

1900 Voor de aldus - vrijwillig of gedwongen - gecontinueerde, prolongatieposten is nu tijdens het gesloten zijn der Effectenbeurs de rentevoet vastgesteld door het Bestuur van de Vereeniging voor den Effectenhandel. De vraag, een zuivere rechtsvraag - is, of het Bestuur der vereeniging bevoegd was, aldus te decreeteeren, welke de rente voor loopende prolongatieposten zou zijn. Deze bevoegdheid ben ik zoo vrij het Bestuur te ontzeggen en wel op De volgende gronden. De prolongatieacten zelve bevatten niets omtrent den rentevoet in geval van continueering. Zij volstaan met naar het "Reglement voor den Effectenhandel" te verwijzen. Dit nu zegt in de artikelen 45 en 46 alleen dat de post geacht wordt "voor één maand te zijn verlengd tot den rentekoers van den vervalddag". Wanneer men van een "koers" spreekt, dan bedoelt men daarmede de gangbare, de marktprijs van een waar, een prijs, dit zich in de verschillende transacties openbaart. Bij het stilstaan van alle transacties kan men niet meer van een koers en van koersnoteeringen spreken.

1910 Wordt dan ook in artikel 45 gesproken van den rentekoers van den vervalddag, dan moet, in het geval dat op den vervalddag zelve geen transacties plaats vinden, de rentekoers van den dag, op welken opgezegd had moeten worden, van den laatsten voorafgaanden beursdag, berekend worden. Dit blijkt ook duidelijk uit de artikelen 43 en 44, in welke voor de geheele overeenkomstig geregelde beleening gesproken wordt van den rentekoers van den dag der continuatie. Aldus is dan ook bij prolongaties steeds gebruik geweest. Vervalt een post op een Zondag, en is zij den daaraan voorafgaanden Zaterdag niet opgezegd, dan wordt zij gecontinueerd, niet tot een voor den Zondag niet bestaanden rentekoers, maar tot den rentekoers van Zaterdag. Volkomen hetzelfde zal nu plaats vinden, nu niet alleen de vervalddag, maar ook één of meer voorafgaanden dagen geen beursdagen zijn geweest. De laatst voorafgaande beursdag is 29 Juli geweest; de rentekoers van dien dag is beslissend voor de gecontinueerde prolongatieposten.

1935 In strijd met het bovengaan schijnt het bestuur van de Vereeniging voor den Effectenhandel te meenen, dat het ook voor niet-beursdagen, buiten eenige transactie

om, rentekoersen kan scheppen. Het meent, dat het die bevoegdheid heeft krachtens het op 27 December 1907 aan het bestaande artikel 7 toegevoegde artikel 7a van zijn "Reglement voor de Noteering". Deze beide artikelen luiden aldus: Art. 7. De
1940 rentekoers voor gelden op beleening of prolongatie regelt zich naar den koers, die voor een bedrag van f10,000 in één post is besteed geworden, zonder eenige bij-
conditie, ter beoordeeling van de commissie voor de noteering. Art. 7a. Het lid der
1945 commissie voor de noteering, met de opmaking der noteering belast, is bevoegd, wanneer de omstandigheden hem zulks wenschelijk doen voorkomen, artikel 7 buiten
werking te stellen en den rentekoers voor gelden op prolongatie of beleening
1950 ambtshalve vast te stellen. Deze vaststelling geschiedt in overleg met minstens 2 andere bestuursleden tevens leden der commissie voor de noteering of van het
dagelijksch bestuur. Dit artikel 7a is niet in staat mijn hierboven uitgesproken
1955 meening te wijzigen. Immers noch in de prolongatie-acte, noch in het reglement voor den effectenhandel wordt naar het reglement voor de noteering verwezen en waar dus
een prolongatiepost gecontinueerd wordt tot "den rentekoers op den vervalddag", daar kan het reglement van de noteering niet toegepast worden om aan het woord rentekoers
1960 een zin te geven, waardoor het iets geheel anders dan een rentekoers zou gaan beteekenen.
Maar bovendien betwijfel ik of art. 7a inderdaad de bevoegdheid heeft willen geven
1955 geheel willekeurig koersen te scheppen. Artikel 7a kan geen anders bedoeling hebben gehad, dan in gevallen waarin de weg van art. 7 tot moeilijkheden zou aanleiding
geven, een andere, minder gebonden, wijze voor te schrijven, waarop men kan komen tot
1960 vaststelling van den gangbaren prijs van het geld in prolongatie. Ook in artikel 7a moet gedacht zijn aan een vaststelling van een koers, afgeleid uit plaatsgegrepen
prolongaties; daarvoor pleit het woord "koers", het voorkomen der bepaling in een
"reglement voor de noteering", en het opdragen der vaststelling aan "het lid der
1965 commissie voor de noteering, met de opmaking der noteering belast". Men wenschte slechts dat andere prolongatieposten dan een in art. 7 genoemde mede de aanmerking
gebracht konden worden en dat het lid der commissie voor de noteering bij de
vaststelling van den rentekoers niet uitsluitend behoefde af te gaan op de door de
leden der vereeniging of hunne bedienden schriftelijk opgegeven posten. Ten eenenmale
1970 onmogelijk is het, dat men in 1907 aan toestanden als nu zich voordoen zou hebben gedacht en daarvoor maatregelen heeft willen treffen. Zou artikel 7 inderdaad de
bevoegdheid hebben willen geven van een rentevoet te scheppen geheel volgens de
willekeur der daar genoemde personen, niet dus de bevoegdheid van koersen te
1975 noteeren, dan zou, m. i., dit artikel 7a op onwettige wijze tot stand gekomen zijn. Dit artikel 7a is immers vastgesteld in een bestuursvergadering, niet in een
algemeene vergadering der Vereeniging. Het besluit vangt aldus aan: "Gebruik makende
van de machtiging, in artikel 18 der statuten gegeven, heeft het bestuur bepaald,
1980 enz." In het aangehaalde artikel 18 vindt men geheel geen machtiging aan het bestuur gegeven, maar het doel der Vereeniging omschreven. Artikelen, waarin het bestuur
gemachtigd wordt bepalingen vast te stellen, zijn de twee volgende artikelen, de
artt. 19 en 20. Artikel 19 geeft deze machtiging ten aanzien der bepalingen,
1985 belichaamd in het Reglement voor den Effectenhandel; artikel 20 voor de bepalingen van het reglement, volgens hetwelk de prijscourant van effecten wordt opgemaakt. Dit
laatste reglement is het zoogenaamde "Reglement voor de Noteering"; de bevoegdheid
van het bestuur om in dit reglement wijzigingen te brengen, steunt dus op art. 20 en
1990 niet op art. 18.
Dit artikel 20 nu spreekt alleen van het opmaken van een *prijscourant* van effecten,
welke krachtens art. 18 de *koersen* van de door het bestuur aan te wijzen fondsen en
andere waarden bevat. Het willekeurig scheppen van prijzen is daarbij nergens aan het
bestuur opgedragen en daartoe ik ook de prijscourant der Vereeniging voor den
Effectenhandel nimmer bestemd geweest. Wanneer desniettemin het bestuur in art. 7a
1995 deze bevoegdheid aan een of meer zijner leden zou opgedragen hebben, dan zou het daartoe volgens de statuten niet bevoegd zijn geweest.
Maar nog eens: een zoo ingrijpende bevoegdheid heeft art. 7a aan het lid der
commissie voor de noteering en de overige leden niet willen geven. Het ware ook van
een beleidvol bestuur niet te verwachten, dat terwijl het reglement voor de noteering
1995 zelve door een algemeene vergadering vastgesteld en eenmaal gewijzigd is geworden, een zoo belangrijke nieuwe wijziging, als art. 7a volgens de door mij gewraakte
opvatting zou zijn, door het bestuur eigenmachtig zou aangebracht zijn geworden.

Betaling van buitenlandsche vorderingen.

2000 (Ingezonden.)

Ik verzoek u beleefd mij een klein plaatsje te willen afstaan om nog eens terug te komen op de quaestie der betaling van buitenlandsche vorderingen. Ons goede geld

Naspeuringen van Paul Theelen: 12 september 1914

2005 vliet rustig over de grenzen, terwijl onze schuldenaars in 't buitenland zich achter hun moratorium dekken om niet te betalen! Wat daarvan 't gevolg zal zijn is licht te begrijpen. Ik en anderen die in 't zelfde land (b.v. Duitschland) inkoop en verkoopen, ondervinden veel last daarvan want terwijl wij vroeger onze crediteuren met wissels op onze debiteuren konden betalen heeft dat nu geen zin meer, want de debiteuren die niet willen betalen, kunnen wij niet dwingen. Wel is waar beweert Duitschland grootmoedig, dat 't geen moratorium heeft, maar wie niet wil betalen is

2010 veilig door de uitzonderingswetten waarvan er één o.a. bepaalt, dat *buitenlanders* niet voor 31 October kunnen dagvaarden. En als die datum is verschenen zal er wellicht weer een termijn aan worden vastgeknoopt. 't Gevolg is t zelfde als een moratorium voor ons buitenlanders. De heeren Stork c.s. hebben een zeer lofwaardig plan opgezet ter uitwisseling der schulden, maar wat zal dat baten als de onwillige

2015 debiteuren zich dekken door hun beschermende wetten en ons geld intusschen over de grenzen is!

U dankend voor de welwillende opname,
Hoogachtend,
A. HENDRICKS.

2020 Amsterdam, 11 September 1914.
(Inderdaad blijft deze zaak zeer de aandacht vragen. Nu van een moratorium wegens de te radicale gevolgen is afgezien, is het de vraag of er geen termen bestaan voor een partieele regeling ten aanzien van buitenlandsche wissels, voor zoover landen betreft die een openlijk of verkapt moratorium hebben ingevoerd en waar men dus aan onze

2025 handelaars en industrieelen het innen van hun vorderingen belet. Nu de regeering heeft toegezegd de plannen der heeren Stork c.s. zooveel mogelijk te zullen steunen, dient intusschen te worden afgewacht welke stappen van hoogerhand zullen worden gedaan. Red. Hbld.)